

Lotta Nieminen

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) - diakoni
Opinnäytetyö, 2020

PERHEITÄ VARTEN VAI PERHEIDEN KANSSA?

Kirkon perhetyö työntekijän silmin

TIIVISTELMÄ

Lotta Nieminen

Perheitä varten vai perheiden kanssa? – kirkon perhetyö työntekijän silmin

49 s., 1 liite

Kevät, 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) -diakoniatyö

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä Suomen evankelisluterilaisen kirkon tekemä perhetyö on seurakunnan työntekijän silmin. Työssä kartoitettiin, mitä lapsiperheistä nousevia tarpeita työntekijät nostivat esille, ja miten seurakuntien perhetyötä tulisi työntekijöiden mukaan kehittää. Opinnäytetyön tulokset toimivat pohjustuksena Mäntsälän seurakunnan perhetyön kehittämisessä.

Opinnäytetyön tutkimus suoritettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin haastattelemalla yhteensä kahdeksaa perhetyössä toimivaa työntekijää viidestä evankelisluterilaisesta seurakunnasta. Tutkimuksen kohteena olevat seurakunnat eivät tule ilmi tuloksissa. Haastattelut perustuivat teemahaastattelurunkoon. Aineisto purettiin litteroimalla ja teemoittelemalla haastatteluvastaukset. Haastattelun tulokset eivät ole yleistettävissä otoksen ollessa pieni ja tutkimuksen noudattaessa kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteita.

Tuloksissa ilmeni, että seurakuntien perhetyötä tehdään monella eri nimikkeellä ja koulutustaustalla. Työkentän selkeyttämiseksi kaivattiin yhtenäisiä linjauksia. Perhetyön kenttä on laaja. Se pitää sisällään sekä ennaltaehkäisevää perhetoimintaa että korjaavaa perhetyötä. Yhteiskunnassa ilmenevät muutokset näkyvät seurakuntien perhetyössä. Kirkkoon kuuluvien ja toimintaan osallistuvien määrän vähentyminen vaatii uudenlaisia toimintatapoja sekä työn jalkauttamista asiakkaiden pariin. Verkostoyhteistyön sekä työalat ylittävän työn merkitys korostui. Moninaisten perheiden kohtaamiseen kaivattiin lisää tietotaitoa ja koulutusta.

Huolta herättivät lapsiperheiden arjen kuormittuminen sekä perheiden jakautuminen hyvinvoiviin ja haavoittuvassa asemassa oleviin perheisiin. Työn suunnittelussa tulisi ottaa vahvemmin huomioon esteettömyys ja toiminnan avoimuus kaikille. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota perhetyön työntekijäkeskeisyyden purkamiseen. Perhetyön laajentuminen virka-aikaan tehtävästä työstä kohti ilta- ja viikonloppupainotteista työtä näkyi tuloksissa. Tuloksista ilmeni halu muokata kirkon perhetyön kenttää. Toimintatapojen muutos vaatii perheiden ottamista mukaan suunnitteluun ja toteutukseen sekä rohkeutta kokeilla uutta.

Asiasanat: perhetyö, kirkon perhetyö, seurakunta, kehittäminen, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Lotta Nieminen

For families or with families? - Family work described by the employees of the Evangelical Lutheran Church of Finland

49 p., 1 appendix

Spring, 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Diaconal Work

The aim of this study was to find out how the employees of the Evangelical Lutheran Church of Finland describe their work in the field of family work. The study also examines what families need from the congregation's family work and what developmental ideas arise from their needs. The result of the study will be used to further develop the work in Mäntsälä congregation.

The data was collected by interviewing eight field employees who work in five different congregations. To secure the anonymity of the congregations and the people interviewed, all identifiable information has been removed from the study. The data was analysed using qualitative content analysis.

This study recognizes the confusion between the different job titles/descriptions amongst employees in different congregations. The Evangelical Lutheran Church should have congruent titles in order to clarify the work responsibilities. It became apparent that the content of family work is extensive including both preventive and intervening measures. More collaboration is needed between co-workers to organize the large amount of work in order to respond to the various needs of families. Co-operation between different organizations is highly valued amongst congregation employees.

An increase in social and financial inequality between families raised concerns among participants. They also observed various stress factors that might lead to a weakened sense of well-being amongst families. The importance of peer support was recognized by the participants. This should be taken into consideration when planning activities. The participants also wanted to shift focus from a worker-centred approach to a congregation-centred approach. Activities outside working hours are essential when meeting the needs of the families.

Keywords: Family work, Congregation, Evangelical Lutheran Church

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PERHEIDEN MONINAISUUS JA MUUTTUVA YHTEISKUNTA	5
2.1 Perheen määritelmä ja perheiden monimuotoisuus	5
2.2 Perheet yhteiskunnallisessa muutoksessa	8
2.3 Eriarvoistuvat perheet	10
3 PERHETYÖN MÄÄRITELMIÄ.....	11
3.1 Perhetyön moninaiset määritelmät.....	11
3.2 Perheiden palvelujärjestelmä.....	12
3.3 Muuttuva perhepalveluiden kenttä	14
4 KIRKON MONIMUOTOINEN PERHETYÖ	15
4.1 Suomen evankelisluterilaisen kirkon perhetyö.....	15
4.2 Kirkon perhetyön haasteita muuttuvassa yhteiskunnassa.....	17
4.3 Aiemmat tutkimukset seurakuntien perhetyöstä	18
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	19
5.1 Aika kehittyä: Perhetyö Mäntsälän seurakunnassa.....	19
5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	21
5.3 Aineiston keruu ja analysointi	22
6 TUTKIMUSTULOKSET	24
6.1 Seurakunnan perhetyö, runsauden sarvi?.....	24
6.2 Hengellisyyttä on vielä yhden kiven kääntäminen.....	26
6.3 Hengellisen työn ammattilainen osana yhteistyöverkostoa	28
6.4 Sekalaista seurakuntaa – ammattilaisten kirjo seurakunnassa.....	29
6.5 Perheiden tarpeet: konkreettisesta tuesta sparraukseen	30
6.6 Monenlaisia perheitä, yhdenlaista toimintaa?.....	32
6.7 Työn kehittäminen: vanhaa ja uutta sopivassa suhteessa?.....	33
7 POHDINTAA	35
7.1 Seurakunta – uskovien yhteisö vai palveluntuottaja.....	35
7.3 Kaikki mahtuvat mukaan – teoriassa	37

7.4 Ammattitaito käyttöön.....	39
7.5 Perheitä varten vai perheiden kanssa?	40
8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	41
9 AMMATILLISUUDEN KEHITTYMINEN JA SEURAKUNNAN KEHITYSTYÖ JATKOSSA	43
LÄHTEET.....	45
LIITE 1. Haastattelukysymysten runko	53

1 JOHDANTO

Yhteiskunta muuttuu jatkuvasti ja seurakuntien toimintamuotoja kohtaan kasautuu muutospaineita. Perheiden moninaistuvat tarpeet haastavat kirkon työntekijät uudenlaiseen ajatteluun ja uusien toimintamallien kokeiluun. Yhä harvempi lapsi kastetaan kirkon jäseneksi ja vuonna 2019 enää alle 70% Suomen väestöstä kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Tilastotietoa. 2019). Pelkkää kristillistä tapakulttuuria tai perinnettä ei nähdä enää perusteluksi kirkon jäsenyydelle (Kokkonen 2018, 6). Vaikka kirkon jäsenmäärä on vähentynyt, on seurakunnissa tehtävä perhetyö edelleen suosittua. Seurakunnat ympäri Suomen järjestävät perheille kerhoja, leirejä, tapahtumia, vertaistukea ja erilaisia arjen tukimuotoja. Toiminta on kaikille avointa.

Seurakuntatyössä perheitä kohdataan monessa eri elämäntilanteessa. Lapsiperheiden kanssa työtä tekevät suurimmaksi osaksi seurakuntien lastenohjaajat ja perhetyöhön suuntautuneet diakoniatyöntekijät, varhaiskasvatuksen ohjaajat ja nuorisotyönohjaajat. Luonnollisesti myös eri työalojen papit kohtaavat monenlaisia perheitä. Monessa seurakunnassa työkenttä on sirpaloitunut työaloittain ja perheiden kanssa toimitaan eri lähtökohdista, riippuen vallitsevasta näkökulmasta. Samalla työalojen kesken käydään keskustelua siitä, mitä tarpeita perheillä on ja miten seurakunnan pitäisi niihin vastata. Yhteiskunnalliset muutokset sekä perheiden monimuotoisuus haastavat myös seurakuntia kehittämään toimintaansa ja tarkastelemaan perhetyön sisältöä tarvelähtöisestä näkökulmasta. Erillisiä perhetyöntekijöiden virkoja ei ole otettu laajasti käyttöön, mutta muutamissa seurakunnissa on perhetyöntekijän nimikkeellä toimivia ammattilaisia. Kirkon perhetyössä toimivien koulutustaustat ja työn sisältö vaihtelevat seurakunnittain.

Opinnäytetyössäni selvitän, mitä Suomen evankelisluterilaisen kirkon tekemä perhetyö on seurakunnan työntekijän silmin. Työssä annan äänen perhetyötä tekeville ammattilaisille. Selvitän, mitä tarpeita työntekijät kokevat lapsiperheillä olevan ja miten seurakuntien perhetyö pyrkii vastaamaan näihin tarpeisiin.

Haastatteluissa työntekijät saivat ideoida uutta ja kehittää seurakuntien perhetyötä hyväksi katsomaansa suuntaan.

Opinnäytetyötä tehdessä toimin kahdessa eri roolissa. Olen töissä Mäntsälän seurakunnassa perhetyön parissa ja kehittämässä seurakunnan toimintaa, jotta se vastaisi paremmin Mäntsälän lapsiperheiden tarpeita. Opinnäytetyön tutkimuksessa siirryn tutkijan rooliin, jossa tarkastelen objektiivisesti seurakuntien työntekijöiden käsityksiä perhetyöstä ja perheiden tarpeista. Saamieni tulosten on tarkoitus toimia pohjustuksena Mäntsälän seurakunnan perhetyötä kehittäessä. Tutkimuksen tulokset tullaan huomioimaan pohdittaessa, miten Mäntsälän seurakunta voisi palvella alueen lapsiperheitä paremmin ja mitä kehitystarpeita kyseisen seurakunnan perhetyöllä on. Koska tulokset ovat kerätty useamman seurakunnan työntekijöiltä, niitä ei voi suoraan käyttää kehittämisehdotuksina Mäntsälän seurakunnalle. Työn tarkoitus on herättää keskustelua ja tarjota näkökulmia kehittämistyön tueksi.

2 PERHEIDEN MONINAISUUS JA MUUTTUVUUS YHTEISKUNTA

2.1 Perheen määritelmä ja perheiden monimuotoisuus

Puhuttaessa perheistä, syntyy eri ihmisille erilaisia mielikuvia. Puhutaanko tällöin lapsiperheistä, yksinhuoltajista, sateenkaariperheistä vai uusperheistä? Kuka tai mikä määrittelee perheen? Kenellä on oikeus määritellä perheen rajat? Toisaalta voidaan pohtia, voiko mikään ulkopuolelta tuleva määritelmä olla täysin kattava? Tarkasteltaessa perhetyötä, on ensin pohdittava mitä termillä perhe tarkoitetaan.

Perheen määrittelemisen ei ole yksiselitteistä. Kautta aikojen eri yhteisöissä ja kulttuureissa on ollut perheitä, mutta mitä kaikkea perheellä on ymmärretty, on vaihdellut suuresti ajasta ja paikasta riippuen (Jokinen 2017, 126). Perheiden voidaan sanoa syntyvän suhteista, jotka luodaan valinnan, vapaaehtoisuuden,

yhteiskunnan, uskonnollisten normien ja lakien sääteleminä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 10).

Suomessa perheeseen lasketaan kuuluvan vanhemmat ja kotona asuvat lapset. Tilastokeskus kirjaa perheeksi samassa asunnossa asuvat henkilöt. Tilastoissa perheet jakaantuvat lapsettomiin tai lasten kanssa asuviin avo- tai aviopareihin, rekisteröityihin mies- ja naispareihin sekä yhden vanhemman perheisiin. Lapsiperheiksi lasketaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Tilastot kertovat, että vuonna 2018 73% suomalaisista asui perheissä. Perheiden keskimääräinen luku oli vuoden 2018 tilastoissa 2.75 henkeä. Tällä hetkellä tyypillisin perhe on pariskunta, jolla ei ole lapsia. Lapsiperheisiin puolestaan kuului vuonna 2018 noin 38 prosenttia väestöstä. (Miettinen 2017, 172- 173; Tilastokeskus. Perheet. 2018.)

Kulttuurin vaikutus perheen määrittelyyn on vahva. Kulttuurista ja maasta riippuen perheen normeihin ja määrittelyyn saattavat vaikuttaa uskonnollinen vakaus, perinteet ja erilaiset käsitykset perheen jäsenten rooleista. Perhe ei myöskään ole muuttumaton yksikkö. Lasten syntyminen, pois muuttaminen, avo- ja avioerot, uudet partnerit ja muut tapahtumat muokkaavat perherakenteita. Voidaan sanoa perheen olevan jatkuvassa muutoksentilassa oleva prosessi. (Vilén ym. 2010, 10 – 11.)

Yksilötasolla perhettä määrittelevät emootiot ja yhteenkuuluvuuden tunne. Rönkkö ja Rytönen (2010, 23 – 24) nostavat esille, että yhä useammin perheeseen kuulumista arvioidaan henkilökohtaisin kriteerein. Perheen määrittelyssä yksilöt huomioivat muun muassa biologisen sukulaisuuden, vahvan tunnesiteen perheenjäsenten välillä, talouden jakamisen ja huolenpidon perheenjäsenistä. Vuoden 2010 ja 2012 perhebarometrien mukaan perhe koettiin tärkeäksi ja perheelle annettu aika koettiin merkitykselliseksi (Lainiala & Säävälä 2012, 114). Perhebarometrin tutkimuksessa vastaajat liittivät perheisiin sellaisia käsitteitä kuin hoiva, huolenpito, läheisyys, suoja ja velvollisuudet (Lainiala 2010, 25 – 28.)

Perheiden monimuotoisuudesta saa kattavan käsityksen tarkasteltaessa keskeisimpiä käsitteitä, joiden avulla perhemalleja tulkitaan ja jaotellaan. Käsitteellä

ydinperhe on perinteisesti tarkoitettu yhdessä asuvaa heteroseksuaalista paria ja heidän kanssaan samassa taloudessa asuvia lapsia. (Jokinen 2017, 127; Vilen, ym. 2010, 13.) Ajatus ydinperheen ihanteesta oli vahva 1900-luvun alussa, mutta heikkeni jo 1960-luvulta eteenpäin. Terminä ydinperhe on edelleen vahvasti lautaunut ja ajoittain sitä käytetäänkin nostalgisesti kuvaamaan eheää perhekokonaisuutta. Nykypäivänä malli on saanut rinnalleen lukuisia erilaisia kokoonpanoja, jotka nähdään yhtä arvokkaina ja tärkeinä.

Suurperheeksi lasketaan perheyksiköt, joissa vanhempien lisäksi asuu vähintään kolme lasta. Laajennetuksi perheeksi nimitetään perhetalouksia, joissa vanhempien ja lasten lisäksi asuu muitakin sukuun kuuluvia henkilöitä, kuten isovanhemmat, jommankumman aikuisen vanhemmat taikka vanhempien sisaruksia. Uusperheeksi kutsutaan tilastojen valossa perhettä, jossa on vähintään yksi alaikäinen, vain toisen puolison lapsi. Arkikielessä uusperheestä puhutaan väljemmin liittyen perheisiin, joissa aikuisilla on ollut aiempia liittoja, joihin on syntynyt lapsia. (Rönkkö & Rytönen 2015, 15.) Yhden vanhemman perheet eli yksinhuoltajaperheet ovat kaksinkertaistuneet 1970-luvulta nykypäivään tultaessa. Vuoden 2018 tilastojen mukaan lapsiperheistä 22 prosenttia on yksinhuoltajaperheitä. Näistä 19 prosenttia oli äiti ja lapsia -perheitä ja vain 3 prosenttia yksinhuoltajaisän perheitä. (Tilastokeskus. Perheet. 2018.)

Sateenkaariperhe syntyy muun kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ympärille. Perheet voivat olla moninaisia ja voidaan puhua homo-, lesbo-, bi- ja transvanhemmuudesta. Kuten muissakin perhemalleissa, myös sateenkaariperheissä on yksinhuoltajia, uusperheitä ja niin edelleen. (Rönkkö ja Rytönen 2010, 17.) Kymmenen viime vuoden aikana sateenkaariperheiden määrä on nelinkertaistunut. (Sateenkaariperheet. Perhetilasto 2017.)

Monikulttuurinen perhe termiä käytetään, mikäli toinen tai molemmat vanhemmat ovat maahanmuuttajia. Perheiden monikulttuurisuuteen ovat voineet vaikuttaa taloudelliset, poliittiset, ympäristöön tai yhteiskuntaan liittyvät tekijät sekä ihmisten vapaat henkilökohtaiset valinnat. Erilaisuutta monikulttuuristen perheiden kesken luovat perheen lähtömaa, maahantulosityy, äidinkieli, uskonto, koulutus- ja ammatillinen tausta, perhemuoto ja elämänkaaren vaihe. (Vilen ym. 2010, 19.)

Adoptioperhe syntyy, kun adoptiossa eli lapseksiottamisessa adoptiovanhempi saa biologisen vanhemman oikeudet ja velvollisuudet. Tämän myötä lapsi saa saman aseman kuin biologinen lapsi, jolloin hänellä on oikeus adoptiovanhempien sukunimeen, huoltajuuteen, elatukseen ja perintöön. Adoptiosuhde on pysyvä ja purkamaton. Sijaisperheeksi kutsutaan perhettä, joka tarjoaa kasvuympäristön ja kodin lapselle, joka ei voi asua syntymä- tai adoptiovanhempiansa kanssa lastensuojelullisista syistä. Lapsen sijoituksen pituus on yksilöllistä: osa lapsista tulee perheeseen lyhytaikaiseen perhehoitoon, kun taas toiset saattavat asua perheissä täysi-ikäisyyteen asti. (Vilen 2010, 15, 22.)

Lapsettomat perheet ovat nimensä mukaisesti perheitä, joissa ei ole lapsia. Lapsettomuus voidaan jakaa vapaaehtoiseen tai tahattomaan lapsettomuuteen sen perusteella, onko pariskunnalla toiveissa saada lasta. Suomen yleisin perhetyyppi on lapseton aviopari, joita oli 36% kaikista perheistä vuonna 2017. Lapsettomien avo- ja avioparien määrä on lisääntynyt tasaisesti. Vuonna 2018 lapsettomia avo- ja aviopareja oli 50.7% kaikista tilastoiduista perheistä (Tilastokeskus. Perheet 2017 vuosikatsaus; Tilastokeskus. Perheet. 2018.)

2.2 Perheet yhteiskunnallisessa muutoksessa

Yhteiskunnassa tapahtuvat murrokset näkyvät selkeästi työmarkkinoiden muutosten kautta. Pätkätyöt, epätyypilliset työsuhteet, muuttuva työkuulttuuri, lisääntynyt kansainvälinen kilpailu ja työelämän vaatimukset vaikuttavat sekä lapsiperheiden hyvinvointiin että nuorten perheiden haluun hankkia lapsia. Ihanne pitkäaikaisesta työsuhteesta on korvautunut monityösuhteisuudella, jossa ihmisillä on työuran aikana tai samanaikaisesti useampia työsuhteita tai yrittäjyyttä. Työelämän epävarmuus vaikeuttaa perhe-elämän suunnittelua ja ennakointia, mikä osaltaan vaikuttaa ensisynnyttäjien iän nousemiseen ja lapsimäärän vähenemiseen. (Kirkkohallitus 2017, 18; Klemetti, Gissler, Lammi-Taskula & Miettinen 2014, 170 – 179.) Vuoden 2018 perhebarometrissä työelämältä toivottiin enemmän joustoa ja parempaa mahdollisuutta yhdistää työ että perhe-elämä ruuhka- vuosien aikana (Kontula 2018, 110-112). Saman vuoden perhebarometrin

kyselyssä yhteiskunnalta odotettiin myös suurempia panostuksia lapsiperheköyhyyden poistamiseen ja heikommassa asemassa olevien lapsiperheiden auttamiseen (Kontula 2018, 112-113).

Väestöliiton vuoden 2019 tilastot kertovat syntyvyyden laskusta. Vuoden 2010 alkanut, koko maan kattava kokonaishedelmällisyysluvun pieneneminen on jatkunut kaikissa koulutusryhmissä myös vuonna 2018. Vuosien 2010 ja 2018 välisenä aikana syntyvyys Suomessa on laskenut neljänneksen. Sama trendi näkyy Suomen lisäksi myös muissa pohjoismaissa. (Rotkirch, Tammisalo, Miettinen & Berg 2017, 9 – 17; Tilastokeskus. Syntyvyys. 2019).

Törrönen (2012, 25) mainitsee sosiodemografiset ja kulttuuriset rakennemuutokset osana yhteiskunnallisia muutoksia. Yksilöllisyyden korostuminen elämänvalinnoissa, elämäntyylien moninaistuminen, monikulttuurisuus, maahanmuutto sekä väestön ikääntyminen haastavat yhteiskunnan rakenteita (Törrönen 2012, 25). Syntyvyyden laskua on selitetty muun muassa tahallisella lapsettomuudella, materialististen arvojen korostumisella sekä vahvemalla tietoisuudella lasten kasvatuksen kustannuksista (Rotkirch, ym. 2017, 23 – 24). Julkisuudessa keskustellaan ilmastokriisin vaikutuksesta vapaaehtoiseen lapsettomuuteen tai lapsiluvun tietoiseen vähentämiseen. Ilmastoahdistuksen lisääntyminen näkyy vuoden 2018 nuorisobarometrin vastauksissa. Tuloksissa 70% vastaajista koki ilmastomuutokseen liittyvää turvattomuutta tai epävarmuuden tunnetta (Aittokoski 2018, 186). Toisaalta vuoden 2018 perhebarometrissä ei näy huoli ilmastomuutoksesta syynä pienemmälle lapsiluvulle tai lapsettomuudelle.

Yksilöllisten elämänvalintojen korostuminen on nähtävissä myös kasvatustyylien murroksessa. Tultaessa 2000-luvulle on kasvatuspuhe siirtynyt tottelevaisuus- tai kuuliaisuus-kulttuurista kohti neuvottelevaa kasvatustyyliä. Termejä kuten perhekeskeisyys, lapsilähtöisyys, sukupuolisensitiivinen kasvattaminen tai kiintymyssuhdevanhemmuus käytetään kuvaamaan omaa, tietoisesti valittua kasvatustyyliä. Nykypäivän perheet haluavat itse määritellä kasvatusvastuun, rajat ja säännöt. Tietoa ja erilaisia malleja on tarjolla runsaasti. (Metsäpelto & Pulkkinen 2004, Sihvonen 2016.)

Yksilöllisten valintojen korostuminen näkyy myös uskonnollisella kentällä. Maalittuminen, yksilökeskeisyys ja löyhä sitoutuminen uskonnollisiin yhteisöihin ovat esillä vuoden 2017 julkaisussa ”Monien uskontojen ja katsomusten Suomi”. Julkaisussa todetaan, että yhä useampi ihminen koostaa elementtejä hengellisyyteensä laajasta kirjosta katsomusperinteitä. Tämän seurauksena henkinen ja hengellinen etsintä saa jatkuvasti uusia muotoja. (Illman, Ketola, Latvio & Sohlberg 2017, 8.) Forsberg (2003, 9) toteaa, että traditioiden ei enää nähdä säätelevän ihmisten elämää ja valintoja.

2.3 Eriarvoistuvat perheet

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset heijastuvat perheiden kokemaan hyvinvointiin. Törrönen (2012, 22) nostaa esille tuloerojen kasvun ja suhteellisen köyhyyden lisääntymisen 1990-luvun puolivälin jälkeen. Vuoden 2014 perhebarometri kertoo suhteellisen köyhyyden kasvaneen vuoteen 2008 saakka, koska pienituloisten tulokehitys oli huomattavasti keskituloisia hitaampaa (Lainiala 2014, 8). Myös Karvonen, Mäntylä ja Salmi (2016, 6) huomauttavat lapsiperheköyhyyden kolminkertaistuneen vuosina 1994 – 2007, jonka jälkeen lukemat ovat vakiintuneet noin kymmenen prosentin tasolle. Vuoden 2016 tilastoissa puhutaan noin 126 000 lapsesta, jotka elävät köyhyysrajan alapuolella olevissa perheissä (Karvonen, ym. 2016, 6).

Eriarvoisuutta ovat lisänneet veropoliittiset ratkaisut sekä sosiaalipolitiikkaan kohdistuneet leikkaukset. Lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavat muun muassa lapsilisän indeksisidonnaisuuden poistuminen, vanhempainpäivärahauden korotusosan poistaminen ja vuosilomien kertymisen heikkeneminen vanhempainvapaan ajalta. Samanaikaisesti asumiskulut, sairauskulut ja liikkumiskulut ovat nousseet. Yleisesti voidaan sanoa, että tulonsiirrot lapsiperheille ovat reaaliarvoltaan pienentyneet ja jääneet jälkeen elinkustannusten kehityksestä. (Salmi, Närvi & Lammi-Taskula 2016, 25 – 26.)

Pienituloisuudesta ei kuitenkaan voi suoraan päätellä perheen taloudellista ahdinkoa. Perheen tulojen lisäksi on tarkasteltava mahdollisuutta julkisten

palveluiden käyttöön, rahallisten avustusten saatavuutta sekä perheiden subjektiivista kokemusta omasta hyvinvoinnistaan (Lainiala 2014, 9). Luokittelu on ongelmallista, sillä kaikki suhteellisesti köyhiksi luetut eivät kärsi aineellisesta puutteesta. Toisaalta köyhyysrajan yläpuolelle jäävistä perheistä moni saattaa kokea aineellista puutetta (Karvonen, Mäntylä & Salmi 2016, 9). Suurimmassa riskissä ovat yksinhuoltajaperheet sekä perheet, joissa on alle 3-vuotiaita lapsia. Monilapsisissa (lapsia neljä tai enemmän) perheissä käytettävissä olevat tulot jäävät kotitalouksien mediaanitulojen alapuolelle (Kontula 2018, 10).

3 PERHETYÖN MÄÄRITELMIÄ

3.1 Perhetyön moninaiset määritelmät

Sosiaalihuoltolain mukaan perhetyö on hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteessa, jossa asiakas ja hänen perheensä tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren kehityksen turvaamiseksi. (Finlex. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Käytännössä perhetyötä tehdään monen eri toimijan voimin ja monella eri työalalla. Vakiintuneita työmuotoja tai perhetyön rajoituksia ei ole määritelty. Laajasti tarkasteltuna perhetyöhön voidaan sisällyttää kaikki perheiden kanssa tehtävä työ, jota toteutetaan lukuisten eri toimijoiden voimin. Näitä ovat muun muassa sosiaalityö, varhaiskasvatus, kotipalvelut, kerhot, vertaistukiryhmät, tapaamiset, kotikäynnit, leiritoiminta ja niin edelleen. Tavanomaista on, että perheen verkostot ulottuvat samanaikaisesti monen eri toimijan kanssa tehtävään työhön, jolloin moniammatillisuus korostuu. Perhetyön yksi päämäärinä on löytää ja vahvistaa perheen omia voimavaroja eri menetelmien kautta. Työssä korostuvat perhe- ja asiakaslähtöinen työote. Perhettä lähestytään kokonaisvaltaisesti ottaen

huomioon sen jokaisen jäsenen tarpeet ja toiveet. Perhetyössä pyritään hyödyntämään perheen omia sosiaalisia verkostoja ja tarvittaessa luomaan uusia kontakteja niitä tarvitseville. (Haavisto 2008, 36 – 37; Vilen 2010, 24 – 25.)

Perhetyö jaetaan ennaltaehkäisevään ja korjaavaan perhetyöhön. Ennaltaehkäisevästä perhetyöstä puhutaan, kun perhettä tuetaan tarjoamalla heille palveluita, joita he vapaaehtoisesti ottavat vastaan. Lähtökohtana yhteistyölle on kumppanuus ja toimijoiden tasavertaisuus. Ennaltaehkäisevästä perhetyöstä voidaan käyttää myös nimitystä perhepalvelu. Korjaava perhetyö on ennaltaehkäisevää perhetyötä tavoitteellisempaa ja suunnitelmallisempaa. Tilanne perheessä vaatii puuttumista ja toiminnassa pyritään tietyn haitan tai ongelman korjaamiseen tai poistamiseen. Toisinaan perhe saattaa kokea korjaavan perhetyön velvoittavaksi ja perhe on usein ohjattu perhetyöhön muualta. Tämän jaottelun lisäksi perhetyö voi olla myös välillistä tai välitöntä. Välillisessä perhetyössä palvelu kohdistuu perheeseen jonkun perheenjäsenen kautta. Välittömässä perhetyössä kohteena on koko perhe. (Uusimäki 2005, 31 – 35.)

Perhetyöllä on vahva yhteys perhepolitiikkaan ja yhteiskunnan ideologisiin arvoihin. Perhetyössä perhettä ohjataan, neuvotaan ja valistetaan sekä aktivoidaan, ehkäistään ongelmia ja tuetaan perheenjäsenten välisiä suhteita. Nätkin ja Vuori (2007, 8 – 9) huomioivat, että samalla luodaan normistoja ja odotuksia siitä, millainen hyvän perheen tulisi olla. Perhetyöllä on näin ollen vahva yhteiskunnallinen ote, jota tulisi tarkastella myös kriittisin silmin.

3.2 Perheiden palvelujärjestelmä

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut suomalaisen perhepolitiikan tavoitteeksi lasten turvallisen kasvuympäristön takaamisen sekä vanhemmille mahdollisuudet perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen. Painopisteenä on ollut perheen ja työn yhteensovittaminen, isyyden vahvistaminen ja lapsiperheiden toimeentulon varmistaminen. Perhepoliittisiksi tukitoimiksi lasketaan lapsiperheiden taloudellinen tuki, perheille kohdennetut palvelut sekä perhevapaat. (Lainiala 2014, 7.)

Lasten, nuorten ja heidän perheidensä palvelukokonaisuus muodostuu sosiaali-, terveys-, opetus-, liikunta- ja kulttuurialojen palveluista. Julkisin verovaroin ylläpidettäviä toimintoja ovat muun muassa äitiys- ja lastenneuvola, kasvatus- ja perheneuvolatoiminta, lapsiperheiden kotipalvelut, varhaiskasvatus ja esiopetus, koulujärjestelmä, perusterveydenhuollon palvelut sekä lastensuojelun palvelujärjestelmä. Lastensuojelulaki määrää, että kaikkien sosiaali- ja terveyshuollon, opetustoimen sekä muiden lapsille, nuorille ja perheille annettujen palveluiden on oltava lapsia ja perheitä tukevia ja hyvinvointia edistäviä (Finlex 8§). (Vilen ym. 2010, 30 – 33; Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut.)

Kunnallisten toimijoiden lisäksi lapsiperheiden palveluita tarjoavat lukuiset kolmannen sektorin järjestöt ja yhdistykset, yksityiset toimijat sekä uskonnolliset yhteisöt. Valtakunnallisesti vakiintuneita järjestötoimijoita ovat muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliitto, Perhehoitoliitto, Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen mielenterveysseura ja Väestöliitto. Järjestöjen vahvuudeksi voidaan laskea nopea muuntautumiskyky, jolla vastata ajankohtaiseen palvelutarpeeseen. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 66.) Suomen evankelisluterilainen kirkko on perhetyön saralla toiminut pitkään. Seurakuntien päiväkerhotoiminnan juuret ulottuvat 1940-luvulle ja kirkon toiminta on perinteisesti kohdistunut perheyhteisöissä kristillisen kasvun tukemiseen (Pohjola, 2018).

Törrönen (2012, 25 – 29) esittää huolen julkisen palvelukentän kuormittumisesta ja väestön eriarvoistumisesta. Perhepalvelujen saatavuudessa näkyvät palvelujen tehostaminen ja kustannusten pienentäminen. Yleisesti tarkasteltuna lasten ja nuorten keskimääräisen hyvinvoinnin huomataan lisääntyneen, mutta samanaikaisesti korjaavien palveluiden tarve on lisääntynyt ja ruuhkautunut. Perheiden valmius palveluiden käyttöön on lisääntynyt ja tarve erilaisille työmuodoille kasvanut. Samaan aikaan kuntapalvelut ovat ohentuneet. Yhä useammin perheiden tilanteet vaativat moniammatillisen työotteon ja useamman toimijan yhteistyötä (Järvinen & Taajamo 2008, 11 – 12; Halme & Perälä 2014, 216 – 217).

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen, vuoden 2014 tuottaman tutkimuksen mukaan, lapsiperheet kokevat huolta muun muassa lapsen kasvusta ja kehityksestä, parisuhteesta, vanhemmuuden taidoista ja perheen taloudellisesta pärjäämisestä. Huolenaiheista nostettiin esille niin ikään mahdolliset päihde- sekä toiminnalliset riippuvuudet, yksinäisyys, perheessä koettu väkivalta ja avio- tai avoerotilanteiden nostamat haasteet (Halme & Perälä 2014, 216 – 220). Perheiden mahdollisuus maksaa yksityiselle palveluidentuottajille edesauttaa palveluiden saamista, mutta samalla jakaa perheet eriarvoiseen asemaan. (Törrönen 2012, 25 – 29.)

3.3 Muuttuva perhepalveluiden kenttä

Uudistettu sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015. Uudistuksen myötä tavoite oli siirtää painopistettä korjaavista palveluista kohti varhaisempaa tukea ja ennaltaehkäisyä. Muutoksella haluttiin madaltaa perheiden kynnystä hakea ja saada apua. Ennaltaehkäisevien perhepalveluiden osuutta on kasvatettu. Kunnan tulee järjestää kotipalvelua ja perhetyötä niin, että perheitä voidaan auttaa arjessa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Säädöksillä pyritään myös turvaamaan, että erityisen tuen tarvitsijat saavat tarvitsemansa palvelun ja tuen. (Alatalo, ym. 2019.)

Laajempaan uudistusten kenttään kietoutuu myös lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma eli LAPE. Kyseessä oli Juha Sipilän hallituksen vuonna 2016 alkuun panema hanke, jossa eri toimijat ovat olleet aktiivisesti mukana. Tavoitteena oli vahvistaa lapsiperheiden hyvinvointia, lisätä ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluita sekä kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja. Päämääränä oli kehittää malli, jonka avulla perheille tarjottavat palvelut sovitettaisiin yhteen ja tuotaisiin lähemmäksi asiakkaita. Tämä mahdollistaisi oikeanlaisen tuen, oikeaan aikaan ja yli hallintorajojen. Konkreettisesti tämä näkyi muun muassa perhepalvelukeskusten perustamisena, missä saman katon alla toimivat useat palveluntarjoajat kuten kunnat, järjestöt ja seurakunta. (Halme, Kekkonen & Perälä, 2012; Hastrup & Pelkonen, 2018.) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma ajoittui vuosille 2016-2019. Tulokset vaihtelivat suuresti paikkakunnittain.

Nykyiseen hallitusohjelmaan on kirjattu lapsiperheiden palvelujen parantaminen ja lasten sekä nuorten hyvinvoinnin lisääminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020.)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksessä (Alatalo, ym. 2019) huomioidaan, että sosiaalihuoltolaissa ei ole varhaisen perhetyön käsitettä. Samalla on huomattu, että nykyisellään matalan tuen palvelut eivät vastaa riittävästi lapsiperheiden tarpeisiin. Selvityksessä esitetään tukimuotojen porrastamista varhaiseen tukeen, tehostettuun tukeen sekä erityiseen tukeen. Selvityksessä huomioidaan myös, että perhepalveluiden kirjo vaihtelee kunnasta riippuen, käytetyt nimitykset eroavat toisistaan ja palveluiden saatavuudessa on alueellisia eroja (Alatalo, ym. 2019, 11). Työryhmä toivoo yhdenmukaisuutta työntekijöiden nimikkeiden käyttöön, palveluiden selkeyttämisen ja erottamisen sekä termistön käyttöön linjauksia (Alatalo, ym. 2019, 29 – 32).

4 KIRKON MONIMUOTOINEN PERHETYÖ

4.1 Suomen evankelisluterilaisen kirkon perhetyö

Kirkon perhetyö määritellään Suomen evankelisluterilaisen kirkon sivuilla laaja-alaiseksi, ennaltaehkäiseväksi ja perhettä tukevaksi toiminnaksi, joka läpäisee koko seurakuntayhteisön ja jokaisen työalan. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä perheiden ja huoltajien kanssa. Kirkon perhetyön kantavana näkökulmina ovat perheiden seurakuntaosallisuuden lisääminen ja perheen jokaisen yksilön huomioiminen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Aikuiset ja perhe. Perhetyö.)

Tammikuussa 2020 esiteltiin uudistetut kirkon perhetyön linjaukset julkaisussa *Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat*. Julkaisussa seurakuntien tekemää perhetyötä katsotaan perheiden moninaisuuden kautta. Painopiste on perheiden

mahdollisuudessa tulla seurakunnan toimintaan omana itsenään, saada vertais-tukea, antaa tukea muille ja osallistua toimintaan myös suunnittelijana ja tuottajana. Julkaisussa seurakuntaan viitataan turvapaikkana ja perheiden olohuoneena. Samalla perhetyön sanoitetaan olevan laajemmin kaikkien työalojen vastuulla. (Kirkkohallitus 2020.)

Kirkon perhetyössä hengellisyys on esillä jokaisessa kohtaamisessa. Lähtökoh-tana on ihmisen ja perheen ainutlaatuisuus Jumalan silmissä. Kristillisen ihmis-käsityksen mukaan Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen (1.Moos 1:26-27) ja jatkuvaan yhteyteen Hänen kanssaan. Kristillisen luomiskertomuksen ajatukseen liittyy myös keskinäisen kumppanuuden korostaminen: ihmisen hyvinvointi ja kasvu toteutuvat vain vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Seurakuntien tekemässä perhetyössä tehdään näkyväksi Pyhän kohtaamista ja yhteisöllisyyttä. Kirkon perhetyö on jokaiselle avointa riippumatta siitä, onko Suomen evankelisluterilaisen kirkon jäsen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Aikuiset ja perhe.)

Perinteisiä perhetyön toimintoja ovat muun muassa perhekerhot ja -kahvilat, perheleirit ja -tapahtumat sekä vanhemmille suunnatut luennot ja keskusteluhetket. Kirkon tekemä perhetyö on pääsääntöisesti ennaltaehkäisevää ja tukevaa perhetyötä, jota tekevät muun muassa lastenohjaajat, varhaiskasvatuksen ohjaajat, papit, nuorisotyöntekijät ja seurakunnan vapaaehtoiset. Korjaavaa perhetyötä tehdään diakoniatyöntekijöiden johdolla. Diakonisessa perhetyössä toimitaan usein vaikeissa tilanteissa olevien perheiden parissa. Tukimuotoja voivat olla muun muassa kotikäynnit, taloudellinen avustaminen, vertaistukiryhmät ja leiritoiminta. Työtä tehdään moniammatillisesti useiden toimijoiden, kuten lastensuojelun ja sosiaalihuollon, kanssa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Perhe. Diakoni-nen perhetyö.)

Parisuhteen ja perheen haasteissa on mahdollista hakeutua kirkon perheneuvon-taan, joka on maksutonta ja avointa kaikille. Toimintaa järjestetään perheasiain neuvottelukeskuksissa, joita on 41 seurakunnalla ympäri Suomea. Tämän lisäksi parisuhdetyötä ja perheneuvontaa tarjotaan verkkopalveluina. Perheneuvonnan työmuotoja ovat muun muassa terapeutit ja sielunhoidolliset yksilö-, pari- ja

perhetapaamiset, ryhmämuotoiset toiminnot sekä perheasioiden sovittelu erotilanteissa. Asiakkaat ohjautuvat perheneuvontaan itsenäisesti tai palveluohjauksen kautta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Perheneuvonta. Palvelukuvaus.)

4.2 Kirkon perhetyön haasteita muuttuvassa yhteiskunnassa

Kirkkohallituksen julkaisemassa tulevaisuusselonteossa *Kirkon kasvatusta vuonna 2030* otetaan kantaa lukuisiin haasteisiin, joita seurakunnat kohtaavat nykypäivänä sekä lähitulevaisuudessa. Julkaisussa Tervo-Niemelä (2018, 12 – 15) pohtii kirkon jäsenmäärän vähentymistä ja nuoremman ikäpolven heikentyneitä sitoutumista instituutioihin. Yhä harvempi lapsi saa lapsuudenkodissaan uskonnollisen kasvatuksen, mikä osaltaan korreloi uskonnottomuuden kasvuna. Myös kasveiden määrä on vähentynyt kiihtyvällä tahdilla 2000-luvun aikana (Vappula 2018, 25). Monelle perheelle uskonnollinen ilmapiiri ja hengellinen puhe ovat vieraita (Vappula 2018, 28). Perheille kohdistettavan puheen sisältöä tulisi Tervo-Niemelän mukaan tarkastella perheiden monimuotoisuuden kautta. Tervo-Niemelä (2018, 18) kysyy, onko kirkko avoin kaikenlaisille perheille ja hyväksytäänkö kirkon sisällä erilaiset perhemuodot. Monikulttuurisuuden myötä perhetyössä kohdataan perheitä myös eri kulttuuritaustoista ja uskonnollisista vakaumuksista. Kulttuurinen ja katsomuskasvatuksellinen osaaminen korostuu perhetyön kentällä tulevaisuudessa.

Heinonen ja Sotamaa (2018, 72) korostavat tarvelähtöisen työn merkitystä perhetyössä. Toiminnan rakentaminen alueella asuvien perheiden tarpeiden ja toiveiden mukaan lisää osallistujien aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. Nykypäivänä perheiden ajasta ja mielenkiinnosta kilpailevat monet eri toimijat. Seurakuntien haasteena on tavoittaa perheet, joita perinteiset informaatiokanavat eivät löydä. Yhä useammassa perheessä informaation hakeminen, kommunikointi ja vuorovaikutus ovat siirtyneet internetiin digitalisoitumisen myötä. Kirkon perhetyössä kehitystarvetta on digitaalisten palveluiden tarjoamisessa ja tiedon välittämisessä uusia kanavia pitkin (Vappula 2018, 30).

4.3 Aiemmat tutkimukset seurakuntien perhetyöstä

Rajatessa opinnäytetyöni aihetta, tutustuin kirkon- ja sosiaalialan kentällä tehtyihin aiempiin tutkimuksiin kirkon perhetyön saralta. Opinnäytetöitä Diakin alemmasta ja ylemmästä ammattikorkeakoulussa oli valmistunut lukuisia. Tuorein oli Tiina Huhtalan ja Heidi Namuhuyan vuonna 2019 valmistunut sosiaali- ja terveystieteiden alan YAMK -tutkinnon lopputyö, joka käsitteli kirkon kasvatuksen ja diakonian alojen työntekijöiden näkemyksiä perhetyöstä (Huhtala & Namuhuya, 2019). Huhtala ja Namuhuya tarkastelivat kirkon kasvatuksen ja diakonian alojen työntekijöiden tietoisuutta perhetyön linjauksia koskevasta julkaisusta nimeltään ”Minkö perhetyöntekijä?”. Tämän lisäksi he selvittivät, keitä työntekijät mieltävät kirkon perhetyöntekijöiksi ja millaisia haasteita sekä arviointimenetelmiä perhetyöllä seurakunnissa on.

Huhtalan ja Namuhuyan tutkimus vahvisti seurakuntien perhetyön kehittämisen tarpeellisuutta. Tuloksista ilmeni, että alle puolet tutkimukseen osallistuneista, perhetyötä tekevistä ammattilaisista, oli tutustunut perhetyön linjauksia koskevaan julkaisuun. Tämän lisäksi tutkimuksessa nousi esille, että perhetyössä kaivattiin käytännön toimintamalleja sekä lisäkoulutusta työn tueksi. Tuloksissa korostuivat perhetyön työntekijälähtöisyys, yhteistyön vähäisyys eri työalojen välillä sekä keskittyminen pikkulapsiperheiden tematiikkaan. Seurakuntien tekemän perhetyön toivottiin tavoittavan mahdollisimman laajasti erilaisia perheitä. Perheitä toivottiin kohdattavan tuen tarpeen perusteella, ei perhemalliin perustuen. Kolmasosa vastaajista koki, ettei perhetyö ole uudistunut perheiden tarpeiden muuttuessa. (Huhtala & Namuhuya, 2019.)

Useammassa lopputyössä tarkasteltiin perheiden kokemuksia seurakuntien toiminnasta ja toiveita kirkon järjestämälle perhetyölle. Asiakkaiden tarpeita kartoitettiin muun muassa Akaan seurakunnassa (Vähämaa & Yogaswara, 2014), Orivedellä (Vettenranta, 2013), Vantaan Tikkurilassa (Kaarenoja & Rintala, 2009) ja Helsingissä Malmin seurakunnassa (Laurinen, 2013). Työntekijöiden käsityksiin perhetyöstä paneuduttiin opinnäytetöissä, jotka suoritettiin Huittisten (Laitala &

Marjamäki-Rissanen 2014), Jyväskylän (Hämäläinen & Koistinen, 2012) ja Hämeenkyrön (Virtanen, 2010) seurakunnissa. Maahanmuuttajien parissa tehtävästä perhetyöstä löytyy opinnäytetyö vuodelta 2016, missä käsiteltiin useamman seurakunnan tekemää maahanmuuttajatyötä perhelähtöisestä näkökulmasta (Klemettilä 2016).

Opinnäytetöissä ilmenevät tutkimustulokset antoivat kirjavan kuvan usean seurakunnan tekemästä perhetyöstä. Tuloksissa työntekijät kokivat seurakuntien perhetyön haasteiksi yhteiskunnalliset muutokset, seurakuntien niukkenevat resurssit ja asiakkaiden haasteellisten elämäntilanteiden monimuotoisuuden (Hämäläinen & Koistinen, 2012). Perhetyötä pidettiin työotteena, joka on lähtökohteisesti jokaisen työalan vastuulla (Huhtala & Namuhuya, 2019). Moniammatillisuuden ja verkostoitumisen lisääntymistä toivottiin niin seurakuntien sisällä kuin muiden toimijoiden kanssa (Hämäläinen & Koistinen, 2012; Huhtala & Namuhuya, 2019). Vanhempien perhekerhotoiminnalle antamassa palautteessa tois-tuivat myönteisinä asioina vertaistuen merkitys, arvostuksen tunne ja työntekijän tasavertainen kohtaaminen (Laurinen, 2013). Kaarenojan ja Rintalan (2009) opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että alle puolet osallistujista valitsivat seurakun-nan perhetyön kristillisen vakaumuksen tai opetuksen takia. Tärkeämpiä valinta-kriteerejä olivat sijainti, ajankohta ja muiden vanhempien sekä lasten tapaaminen (Kaarenoja & Rintala 2009).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Aika kehittyä: Perhetyö Mäntsälän seurakunnassa

Opinnäytetyöni aihe syntyi yhdessä Mäntsälän seurakunnan työntekijöiden kanssa. Mäntsälän seurakunta on vireä maalaisseurakunta Keski-Uudellamaalla. Mäntsälän kunnan asukkaista kirkon jäseniä on noin 74,5% ja seurakunta kuuluu Espoon hiippakuntaan. Asukkaita Mäntsälässä on hieman yli 20 000 ja vuoden

2018 tilastoissa perheitä oli noin 5750 (Tilastokeskus. Tuotteet ja palvelut. Tietoa alueittain. Kuntien avainluvut. Mäntsälä; Mäntsälän seurakunta, 2019.) Mäntsälä on yksi pääkaupunkiseudun kehyskunnista, joka on houkuttellut lapsiperheitä muuttamaan edullisempien asuntojen perässä. Tämä näkyy tarpeena luoda lapsiperheille kohdennettuja palveluita ja monen perheen osalta alueellisen tukiverkoston puuttumisena.

Mäntsälän seurakunnassa varhaiskasvatustyötä tekevät lastenohjaajat, varhaiskasvatuksen esimies sekä varhaiskasvatuksen pappi. Isätyössä ja parisuhde-työssä toimii yksi diakoniatimin neljästä diakonista. Myös muut diakonit sekä papit tekevät kotikäyntejä ja yhteistyötä perheiden kanssa. Yleistä perhetyötä tekevät kaikki työalat, kohdataanhan perheitä lukuisissa eri elämäntilanteissa niin lapsityön, nuorisotyön kuin esimerkiksi kehitysvammatyönkin saralla.

Perhetyö on noussut esille puheissa viime vuosina myös Mäntsälän seurakunnalla. Perheiden haasteet ovat monimuotoisia ja pohdintaa on ollut, kohtaavatko seurakunnan tarjoamat palvelut ja perheiden tarpeet. Päiväkerhotoiminnan kävijämäärien laskiessa on pohdittu, miten lastenohjaajien työkuva tulisi muuttaa vastaamaan perheiden tarpeisiin. Perhetyön läpäistessä koko seurakunnan työntekijäkentän, toimii jokainen työntekijä omalla sektorillaan. Seurakunnan työalojen moninaisuus tuottaa haasteita tiedon kulkuun ja saattaa aiheuttaa päällekkäistä työtä eri työaloilla. Tämä on nostanut pohdintaan kysymyksen, pitäisikö seurakunnalla olla perhetyöntekijä, joka kokoaisi kentän tiedon ja hallitsisi perhetyön kokonaisuuden sekä kehittäisi perhetyön sisältöjä vastaamaan perheiden tarpeita.

Roolini opinnäytetyön tekijänä oli oman työyhteisöni kehittäminen. Toimin Mäntsälän seurakunnassa lastenohjaajana perheille suunnatussa toiminnassa. Tämän lisäksi työskentelen vertaistukiryhmien ohjaajana ja olen aktiivisesti kehittämässä seurakunnan perhetyön toimintamuotoja. Mäntsälän seurakunta on itselleni tuttu työympäristö. Pelkäsin oman roolini työyhteisön sisällä vähentävän objektiivisuuttani tai hämärtävän tavoitteitani. Tämän vuoksi työn fokus siirtyi suunnittelu- ja aineistonkeruuvaiheessa Mäntsälän seurakunnan tarkastelusta muihin seurakuntiin.

Käytän työssäni termiä *asiakas* tarkoittamaan seurakunnan toimintaan osallistuvaa perhettä tai yksilöä. Termin käytön tiedostan olevan ongelmallista, sillä seurakuntien toimintakentän tulisi nousta yhteisestä seurakuntalaisten yhteisöstä, jossa palveluntuottajia ja –saajia ei ole eritelty. Sallin kuitenkin termin käytön, sillä haastattelutuloksissa sanamuoto ilmeni useampaan kertaan. Termistön ristiriitaisuus kertoo osaltaan siitä, nähdäänkö perheet asiakkaina vai vertaisina toimijoina yhteisessä seurakunnassa. Tähän palaan tutkimustulosten pohdinnassa.

5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen kohteeksi muodostui viisi evankelisluterilaista seurakuntaa Suomessa ja haastateltavia työntekijöitä kahdeksan. Näin ollen joissain seurakunnissa haastateltiin useampaa työntekijää. Aineistonkeruun suunnitteluvaiheessa lähestyin sähköpostitse 12 eri seurakuntaa, joista kahdeksassa vastattiin myöntevästi haastattelupyyntöön. Näistä seurakunnista viiteen sain sovittua haastatteluajat. Kaikki haastateltavat toimivat kirkon perhetyön kentällä muun muassa diakoniatyöntekijänä, lastenohjaajana, perhetyöntekijänä, pappina tai varhaiskasvatuksen ohjaajana.

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, mitä kirkon perhetyö on seurakunnan työntekijän näkökulmasta. Tutkimuksessa kartoitetaan, millaisia tarpeita lapsiperheet tuovat työntekijän tietoon ja miten seurakunnassa vastataan näihin tarpeisiin. Haastateltavat saivat myös kertoa, miten he kehittäisivät perhetyötä, jotta se vastaisi perheiden tarpeita paremmin. Tutkimuksessa saadut tulokset tulevat käyttöön suunniteltaessa Mäntsälän perhetyön kehittämistä tulevina vuosina.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mitä on kirkon perhetyö työntekijän näkökulmasta?
- 2) Mitä tarpeita lapsiperheillä on seurakunnan perhetyölle työntekijän näkökulmasta?
- 3) Mitä kehittämistarpeita työntekijä kokee seurakunnan perhetyössä olevan?

Opinnäytetyö suoritettiin laadullisena tutkimuksena, jonka tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti aineisto kerättiin vuorovaikutuksellisen toiminnan eli haastattelun kautta ja tuloksissa korostuivat tutkittavien näkökulmat, merkitykset ja näkemykset. Ilmiö pyrittiin ymmärtämään kokonaisvaltaisesti, sillä todellisuus muovautuu jatkuvasti eri tapahtumien ja suhteiden vaikuttaessa toisiinsa (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Laadullinen eli aineistolähtöinen tutkimus keskittyy muutamaa havaintoyksikköön, jonka vuoksi tuloksia ei voi yleistää (Kananen 2014, 17).

5.3 Aineiston keruu ja analysointi

Haastattelut suoritettiin yksilötapaamisena, mikäli tämä oli etäisyyksien ja haastateltavien aikataulujen suhteen mahdollista. Kaksi haastatteluista tehtiin puhelimitse. Tutkittavia seurakuntia ei identifioitu, jotta vastaajien anonymiteetti säilyy. Kaikki tunnistettavuustiedot on poistettu aineistosta ja lopullisesta raportista. Haastateltaviin valikoitui varhaiskasvatuksen ohjaaja, varhaiskasvatuksen pappi, perhetyöntekijä, kaksi lastenohjaajaa, kaksi perhetyön diakonia ja isätyöhön erikoistunut työntekijä.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, jossa haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muotoilu ja järjestys ovat vapaasti muunneltavia. Teemahaastattelussa perustana on kahden ihmisen keskustelu, jossa tutkija on miettinyt tarkasteltavat aiheet valmiiksi. (Kananen 2017, 88.) Hirsjärven, ym. (2009, 205) mukaan haastattelu mahdollistaa syvemmän ymmärryksen saamisen tutkittavasta aiheesta, koska haastattelutilanteessa voidaan selventää tietoja, pyytää perusteluja ja käyttää tarvittaessa lisäkysymyksiä. Toisaalta haasteena on tilanteen ennakoimattomuus; tutkijan on vaikea ennakoida vastausten laajuutta tai suuntautuvuutta (Hirsjärvi, ym. 2009, 205).

Haastattelutilanteisiin valmistauduin selvittämällä oman roolini merkitystä haastateltavana ja onnistuneen teemahaastattelun kriteereitä. Huomioitavaa on, että haastateltavien vastaukset perustuvat heidän omiin kokemuksiinsa. Samoin

tutkimustyö on osaltaan tutkijan omaa subjektiivista tulkintaa. Tavoitteena ei tällöin ole saada yleistettävää tietoa tai yleispätevää ymmärrystä, vaan haastateltavien kokemuksellista näkökulmaa (Perttula 2006).

Tutkimusaineistoa lähestyin induktiivisen analyysin kautta. Lähtökohtana ei tällöin ole valmiin teorian testaaminen, vaan aineiston yksityiskohtainen tarkastelu. Induktiivisessa analyysissä aineisto paljastaa sen, mikä on tutkimuksen kannalta tärkeää. Huomioin, että tämä saattaa vaikuttaa käytettyyn teoriapohjaan. Analyysi tiivistää ja selkiyttää aineiston, jotta tutkimustiedosta syntyy mielekäs kokonaisuus. (Hirsjärvi 2009, 164.) Suoritin haastatteluaineistolle tietojen tarkistuksen, jossa tarkistan virheellisyydet ja mahdollisten tietojen puuttumisen (Hirsjärvi 2009, 222). Purin nauhoitetut haastattelut kirjallisiksi kokonaisuuksiksi litteroimalla, jonka jälkeen tutustuin aineistoon löytääkseni sieltä esiin nousevia teemoja. Teemoittelun avulla pystyin tarkastelemaan yhteneväisiä ja eriäviä käytäntöjä eri seurakuntien perhetyössä. Teemat nousivat vahvasti haastattelukysymyksen rungosta (Liite 1), jolloin voidaan pohtia ohjasiko valmiit haastattelukysymykset liikaa teemojen muodostumista.

Tutkimuksessa painottuu työntekijän näkemys siitä, kohtaavatko seurakunnassa tehtävä perhetyö ja perheiden tarpeet. Haastattelujen myötä avautuu näköala siihen, miten perheiden monimuotoiset elämäntilanteet näyttäytyvät perhetyön kentällä. Työntekijäpainotteisen näkökulman selkeyttäminen on tärkeää, jotta tulosten analysointi ei vääristy. Tulokset eivät tuota tietoa suoraan perheiden tarpeista seurakunnan perhetyölle, vaan antavat tietoa vain työntekijän perspektiivistä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Seurakunnan perhetyö, runsauden sarvi?

Käsitys siitä, mitä seurakuntien tekemä perhetyö on, vaihteli hieman vastaajien välillä. Yleisesti perhetyötä kuvattiin laajan työkentän kautta, johon kuuluu erilaisia toimintoja kuten perhekerhoja, vertaistukiryhmiä, vanhemmuuden tukemista, isätoimintaa, päiväkerhoja, leirejä ja yksilötapaamisia kotikäynneillä tai vastaanotolla. Alueellisia eroja oli nähtävissä painopistealueissa. Isommissa kaupungeissa perhetyötä tehtiin monessa eri toimipisteessä ja seurakunnan toiminta oli jaettu alueellisiin toimintayksiköihin. Pienemmissä seurakunnissa toimintaa leimasi tuttuus; sekä yhteistyötahot, perheet että muut työntekijät olivat tuttuja toisilleen. Alueellinen eriarvoistuminen, maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvät kysymykset, moninaiset uskontokunnat sekä syrjäytymisen tematiikka näkyivät isommissa kaupungeissa työskentelevien työntekijöiden vastauksissa. Pienempien kaupunkien tai kuntien työntekijöiden vastauksissa painottuivat muun muassa perheiden tunteminen usean sukupolven ajalta, herätysliikkeisiin kuuluvien seurakuntalaisten näkyvyys toiminnassa ja toisinaan myös muutosvistarinta uusien toimintatapojen äärellä.

Vastauksissa korostuivat seurakuntien toiminnan laajuus ja monimuotoisuus. Perhetyöhön nähtiin sisältyvän kaikki ne tilanteet ja hetket, joissa perheitä kohdataan erilaisissa kokoonpanoissa. Vaihtelua puolestaan tuli siinä, koettiinko seurakunnan perhetyö ennaltaehkäiseväksi perhetoiminnaksi vai korjaavaksi perhetyöksi. Eräs vastaajista toivoi, että perhetyön termi korvattaisiin sanalla perhetoiminta niiltä osin, kun sitä tehtäisiin ennaltaehkäisevässä merkityksessä. Perhetoiminnan ja perhetyön eroa haluttiin painottaa myös seurakuntalaisille.

”Mun mielestä perhetyössä kaikin mahdollisin keinoin tuetaan sitä perhettä ja kaikkia perheitä voimaan mahdollisimman hyvin ja kasvamaan täyteen mittaansa voimavarojen puitteissa.”

”Tosi vaikea kysymys (mitä perhetyö on), kun perhetyötä on niin paljon. Mä pidän vauvakerhoja, parineuvontaa, teen yksilötapaamisia,

erilaisia menetelmiä, taideterapiaa, rippikoulutyötä. Ja onhan mulla kotikäyntejä ja vertaistukiryhmiä. Lastensuojeluperheitä jonkin verran ja sitten ihan tavallisia päiväkerhoja. Aika paljon tehdään yhdessä kaupungin kanssa ja diakonin kanssa. Oon myös käynyt koulutuksen solmuja parisuhteessa -neuvontaan.”

”Seurakunnassa perhetyöntekijä on puoliksi ihminen ja puoliksi työntekijä. Siinä mennään niin lähelle toista. Vuorovaikutussuhteen on oltava tärkeä. Mä haluan antaa asiakkaalle kokemuksen siitä, että hän on tärkeä ja huomaan hänet.”

Seurakuntien perhetyö nähtiin toiminnaksi, joka läpäisee jokaisen työalan. Samalla vastauksissa näkyi huoli siitä, että perhenäkökulma unohtuu helposti, jos työalat eivät tee yhteistyötä. Teoriatiedossa perhetyöstä puhuttiin kaikkien yhteisenä työkenttänä, mutta käytännössä toiminta sirpaloitui eri työaloille ja yhteistyön tekeminen oli toisinaan haastavaa.

Työntekijän roolista puhuttaessa vaihtelevuutta näkyi koulutustaustasta riippuen. Lastenohjaajat halusivat profiloitua vahvemmin perhetoiminnan kenttään ja korostivat sitä, että koulutuksen puolesta he eivät toimi korjaavan perhetyön parissa. Toisaalta diakonista perhetyötä tekevät näkivät suuntauksena juurikin puuttuvan ja korjaavan perhetyön. Pappien vastauksissa näkyi kristillisen kasvun tukeminen ja läsnäolo elämän taitekohdissa. Vastauksien monimuotoisuus kielii siitä, kuinka laajasti seurakuntien perhetyötä tehdään erilaisten kohderyhmien parissa.

Yhteistyötä ja moniammatillisuutta korostettiin jokaisessa haastattelussa. Vastaaajat kokivat, että kirkon perhetyö nivoutuu koko yhteiskunnassa tehtävään perhetyöhön. Yhteistyö koettiin tärkeäksi ja seurakuntien perhetyö määriteltiin yhteiskunnan muita palveluja täydentäväksi, ei kilpailevaksi. Tosin kilpailuasetelmaa synnytti lapsimäärän väheneminen kirkon päiväkerhotoiminnassa ja lapsille suunnatuissa palveluissa. Jonkin verran pohdittiin, miten lapsiperheitä saataisiin takaisin kirkon palveluiden piiriin. Yhteistyöllä nähtiin olevan positiivisia vaikutuksia myös resurssien jakautumisen kannalta. Yhteistyöllä järjestöjen, kuntien ja kaupunkien kanssa oli mahdollista järjestää budjetiltaan suurempia tapahtumia tai kursseja.

6.2 Hengellisyttä on vielä yhden kiven kääntäminen

Seurakuntien tekemän perhetyön erityispiirteenä on hengellisyys ja kristinuskon opetukset. Haastatteluissa lähes kaikki toivat esille perheiden uskontokasvatuksen ja kasteopetuksen tukemisen. Kristillistä puolta ei kuitenkaan koettu irrallisenä muusta perhetyöstä, vaan se nähtiin osana kokonaisuutta. Eräs vastaajista mainitsi, että hänelle hengellisyys on kiireetöntä läsnäoloa ja perheen todellisten tarpeiden selvittämistä. Hän kuvasi työtapaansa sanoilla ”vielä yhden kiven kääntäminen”. Tällä hän tarkoitti käyttävänsä tarpeeksi aikaa ja huomiota selvittääkseen, miten auttaa asiakasta parhaiten. Hengellisyttä ei nähty päälle liimattuna, vaan luonnollisena läsnäolona, toivona paremmasta huomisesta ja valoisemmasta tulevaisuudesta. Arjen kysymysten mukana kulkevat myös hengelliset kysymykset. Eräs vastaaja kertoi, että jo tieto siitä, että keskustelua käydään seurakunnan työntekijän kanssa, avaa monille mahdollisuuden ottaa esille hengellisiä kysymyksiä.

”Haluan ajatella kirkon perhetyötä aika laaja-alaisesti. Toisaalta siinä on raamatullinen lähtökohta. Mutta toisaalta pitää kulkea tässä ajassa mukana ja ihmisten todellisuudessa. Molemmat puolet pitää olla läsnä.”

Kolme vastaajista koki, että perhetyö on kirkon kivijalka. Uskonnon marginalisointuminen ja yhteiskunnan sekularisoituminen koettiin huolestuttavaksi ja ilmiön myötä kristillisen kasvatuksen merkitys korostui. Huolta herättivät myös sukupolvien välisen ketjun katkeaminen, sillä perinteisesti kristinuskon opit ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle perhepiirissä. Yleisesti syntyvyyden alentuminen ja kirkkoon liitettävien lapsien väheneminen huomioitiin vastauksissa. Yksi vastaajista tiivistä vastauksensa sanomalla ”jos ei ole seurakuntalaisia, ei ole enää seurakuntaa”. Perhetyö näyttäytyy myös uuden sukupolven kasvattamisena kristillisen uskon yhteyteen.

” Kirkko lähestyy ihmisiä perheiden kautta. Perheet ovat ydinkysymys kirkon tulevaisuudelle. Ei tulevaisuus ole vanhainkodeissa tai eläköityvissä, vaan päiväkerhoissa, perhekerhoissa ja perheissä.”

”Haluan tukea vanhemmuutta myös kristillisessä kasvatuksessa ja kasteopetuksessa. Me voidaan jakaa arkea ja puhua vaikeistakin asioista. Vahvistaa niitä arjen voimavaroja.”

”Kristillisen kotikasvatuksen väheneminen on fakta. Uskonnon pitäminen esillä on tärkeää.”

Perheiden tarve saada kristillistä tukea kodin uskontokasvatukseen näyttäytyi joissain perheissä, mutta ei noussut vahvasti esille laajemmin. Vastaajat kertoivat keskustelewansa yleisesti perheiden elämäntilanteiden tuomista haasteista, tarpeista ja toiveista. Uskonnolliset keskustelut nivoutuivat laajempaan keskusteluun eikä selkeää rajaa ole mielekästä vetää. Haastateltavat kertoivat käyvänsä enemmän yleiseen maailmankatsomukseen kuin kristinuskoon liittyviä keskusteluja. Tällaisia yleisiksi maailmankatsomukseen liittyviksi aiheiksi nimettiin muun muassa arvo- ja moraalikeskustelut, keskustelut mielekkäästä arjesta tai lasten kasvatuksen kysymyksistä.

Riippuen vastaajasta, osa kristinuskon elementeistä tuntuivat joko luontevalta tai hankalilta toteuttaa. Esimerkiksi erään vastaajan mukaan seurakuntalaisen kanssa yhteisesti rukoileminen tuntui hankalalta, mutta lapsille suunnattu hartaushetki taas luontevalta. Vastauksissa oli eroa siinä, mikä koettiin hengelliseksi kohtaamiseksi; toisille hengellisyys oli kaikkea vuorovaikutusta ja oman olemuksen tiedostamista. Toisille taas hengellisyys näyttäytyi erilaisissa tapahtumissa ja tilanteissa, jossa kristinuskoa tuotiin esille sanoittamalla tai muulla tavoin.

Seurakuntien omissa tilaisuuksissa toimintaan liitettiin uskonnon harjoittamisen elementtejä, kuten hartauden pitämistä, hengellisten laulujen laulamista ja rukoulemista. Yhteistyötahojen kanssa toimiessa todettiin uskonnon harjoittamisen jäävän pois ja yhteiset tapahtumat järjestöjen tai kaupunkien ja kuntien kanssa pidettiin katsomusneutraalisti. Tämä yhteistyö nähtiin tärkeäksi, vaikka uskonnolliset painotusalueet jäivät pois. Toimimalla yhteistyössä esimerkiksi järjestöjen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen kanssa, tavoitettiin ihmisiä, jotka eivät muuten hakeutuisi seurakunnan toimintaan mukaan.

6.3 Hengellisen työn ammattilainen osana yhteistyöverkostoa

Useampi haastateltava kertoi tekevänsä kirkon hengellistä työtä ylpeydellä. Kristillisuus ja hengellisyys olivat tärkeitä aspekteja työhön, vaikka kohtaamisissa ei hengellisiä keskusteluja käytäisikään. Yksi haastateltavista pohti, ymmärtääkö yhteistyöverkostoissa ja muiden asiantuntijoiden parissa, kuinka paljon tietotaitoa kirkon henkilöstöllä on perhetyön saralla. Haastateltava totesi, että kirkon ja seurakuntien tulisi rohkeammin markkinoida omaa osaamistaan ja toimintaansa. Liian usein seurakunnan työ nähdään ”puuhailuna” ja unohdetaan ammatilliset lähtökohdat työn takana.

Verkostoyhteistyön keskeisyys tuli ilmi lähes kaikissa haastatteluissa. Seurakuntien perhetyön kenttä on laaja, kattaen monenlaisia kohderyhmiä ja lukuisia eri toimintoja. Verkostojen asiantuntijuuden hyödyntäminen ja mahdollisuus jakaa vastuuta eri toimijoiden kesken koettiin helpottavaksi osaksi omaa työkenttää. Myös seurakuntien sisäistä työnjakoa toivottiin pohdittavan uusiksi; työalarajat ylittävä toiminta mahdollistaa uudenlaisia kokeiluja ja uusien kohderyhmien saavuttamista. Vapaaehtoisten merkityksestä mainitsi puolet haastateltavista. Vapaaehtoisille toivottiin mahdollisuutta osallistua toiminnan tuottamiseen ja kehittämiseen matalalla kynnyksellä sekä ohjausta ja tukea.

“Meillä on säännöllistä yhteistyötä esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja sitten kaupungin kanssa. Seurakunnan lastenohjaajan työparina toimii kaupungin työntekijä. Yhteistyöverkostoja viritellään koko ajan laajemmaksi. Samalla voidaan suunnata resurssit tähdellisemmin, kun saadaan apua muilta toimijoilta.”

“Perhetyön ja nuorisotyön pitäisi nivoutua vahvemmin toisiinsa. Esimerkiksi riparilaiset. Monet vanhemmat ovat hyvinkin eksyksissä nuorten kanssa. Ja riparilla kuljetaan pitkä matka yhdessä nuoren kanssa ja sitten se yhteys katkeaa yhtäkkiä, kun ripari loppuu. “

Toisinaan yhteistyö ei näyttäytynyt vain positiivisena seikkana. Erilaiset verkostopalaverit ja tapaamiset veivät aikaa ja tilaa toisilta työtehtäviltä. Yksi haastateltavista totesi, että joillakin yhteistyötahoilla saattaa olla liioitellun optimistinen kuva seurakunnan mahdollisuuksista toteuttaa ja ottaa osaa erilaisiin hankkeisiin

tai toimintoihin. Kirkon resurssit saatettiin ulkopuoliselta taholta arvioida suuremmaksi kuin mitä ne todellisuudessa ovat.

“Yhteistyö muiden kanssa vaatii aikaa ja resursseja. Pitää pohtia, mistä otetaan aikaa ja resursseja pois, kun vahvistetaan jotain muuta toimintaa muualla. Mitään ei kannata lopettaa, vaan kehittää.”

“Kaikkien tarpeisiin me ei voida vastata, koska tarpeita on niin monenlaisia. On tehtävä tietoisia päätöksiä ja rajauksia. Mutta yhteistyöllä me saadaan tehtyä enemmän.”

6.4 Sekalaista seurakuntaa – ammattilaisten kirjo seurakunnassa

Haastateltavat toivat esille myös kritiikkiä, jonka toivoivat tulevan kuulluksi perhetyöstä päättävälle taholle. Hämmennystä aiheuttivat moninaiset nimikkeet ja vastualueet seurakuntien perhetyössä. Erilaisten nimikkeiden ja koulutustaustojen kombinaatioiden nähtiin heikentävän seurakuntien perhetyön selkeyttä niin verkostotoimijoiden kuin asiakasperheidenkin parissa. Seurakunnissa työskentelee muun muassa lastenohjaajia, perhetyöntekijöitä ja varhaiskasvatuksen ohjaajia. Jokaisella eri nimikkeellä työskentelevällä saattaa olla myös eri koulutustausta opistotasoisesta koulutuksesta ylempään ammattikorkeakouluun.

“Perhetyö on korjaavaa työtä eikä lastenohjaajalla ole mun mielestä pätevyyttä tehdä sitä. Haluaisin käyttää lastenohjaajan tekemästä työstä nimitystä perhetoiminta. Diakoniatyöntekijät ja varhaiskasvatuksen ohjaajat tekevät korjaavaa perhetyötä.”

“Se, että saan tehdä perhetyöntekijän nimikkeellä töitä, tarkoittaa sitä, ettei tarvitse puolustella omaa paikkaansa. Nimike ohjaa paljolti sitä, miten ihmiset mieltävät sut. Jos lastenohjaajana menee perheeseen, niin se herättää kysymyksiä. Jos perhetyöntekijänä menee, niin se on paljon luontevampaa.”

Toisaalta perhetyön tärkeyttä painotettiin. Perhetyö halutaan nähdä jokaisen työalan läpäisevänä perustoimintana, mutta samalla näkökulma saattaa hämärtyä, ellei perhetyöhön palkattuja työntekijöitä ole. Yksi haastateltavista koki, että hän joutuu tappelemaan oikeudestaan tehdä perhetyötä kunnolla, sillä ajan varastaa monet muut työtehtävät. Positiiviseksi nähtiin, että tulevissa rekrytoinneissa

painotetaan perhetyön osaamista ja ammattitaitoa niin lastenohjaajien kuin varhaiskasvatuksen ohjaajien osalta.

“Pitää olla ihminen, joka tekee perhetyötä ja pitää fokusta pinnalla. Ihminen, joka auttaa löytämään väylän perheiden luo. Muuten perhetyö ohitetaan. Jollain pitää olla aikaa perheille. Kaikilla on niin paljon kaikkea, että perhenäkökulma ohitetaan herkästi.”

“Kun työmäärä on iso ja täytyy varjella omia rajojaan, niin on vaarana, ettei huomioi koko kuvaa.”

6.5 Perheiden tarpeet: konkreettisesta tuesta sparraukseen

Seurakuntien perhetyötä kuvailtiin sanoilla voimaannuttava, ennaltaehkäisevä, vertaistuellinen, arjen voimavaroja vahvistava ja rinnalla kulkeva tukeminen. Haastatteluissa kuului työntekijöiden pyrkimys nostaa asiakas keskiöön. Huoli lapsiperheiden pärjäämisestä tuli ilmi jossain määrin jokaisessa haastattelussa. Eräs vastaajista pohti, että asiakkaat osaavat määrätietoisemmin etsiä ja vaatia palveluita eri puolilta palvelukenttää. Samainen vastaaja koki, että kotikasvatuksessa tukeudutaan entistä enemmän ammattilaisten ohjeisiin ja neuvoihin. Huomion kohteena nähtiin koko perhe, sillä jo yksittäisen perheenjäsenen auttaminen vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin.

Useimmat vastaajista näkivät lapsiperheiden hyvinvoinnin uhkana eriarvoistumisen ja perheiden kahtiajakautumisen: seurakunnan toiminnassa näkyvä selkeä ero aineellisesti hyvinvoivien ja lapsiperheköyhyydestä kärsivien välillä. Tarve taloudelliselle auttamiselle on läsnä perheissä, joissa tavataan myös sairastelua, työttömyyttä, elämänhallinnan haasteita tai yllättäviä elämäntilanteiden muutoksia. Toisaalta taloudellisesti hyvinvoivissa perheissä on nähtävillä haasteita lapsen kanssa toimimisessa ja jaksamisessa pienten lasten kanssa. Yksi haastateltavista kiteytti, että pääsääntöisesti aiheina ovat normaaliin lapsiarkeen kuuluvat vaiheet kuten *”lapsen uhman sietäminen, yövalvomiset, vanhempien kokema oman ajan puute ja vertaistuen tarve.”*

Sosiaalisen median vaikutus perheiden arkeen koettiin sekä mahdollisuudeksi että haasteeksi. Useampi haastateltava oli huolissaan siitä, että sosiaalisen median kautta syntyy paineita vanhemmuuden suorittamiseen. Toisaalta sosiaalisen median kautta on mahdollisuus vertaistukeen ja apuun. Keskusteluja vanhemmuuden odotuksista käydään yksittäisissä keskusteluissa työntekijän kanssa, pienryhmissä ja perhekerhossa. Vastauksissa korostuivat huoli perheiden kii-reestä, ylimitoitetuista odotuksista, vanhempien työelämän paineista ja lapsien harrastuksista.

”Kyllä niitä tarpeita on tosi paljon. Yksi on uusperheet ja niiden tilanteet. Sitten on parisuhdekysymykset. Jollain perheillä arjenhallinta on kadoksissa. Eihän tää tietenkään koske kaikkia, mutta näitä oon huomannut. Mun tuntuma on, että monet perheet voi ihan hyvin. Mut sitten on kasvava määrä perheitä, missä ongelmat eivät ehkä näy, mutta pinnan alla kytee.”

”Ylisuorittaminen näkyy aika monessa perheessä. On paljon kilttejä ja tosi tunnollisia vanhempia, jotka haluaa olla täydellisiä. Siinäkin voi mennä yli.”

”Jotkut perheet tarvitsee konkreettista tukea ja jotkut sparrausta. Et sä oot hyvä vanhempi ja sä riität. Oot hyvä just sellaisena, ku oot. Kauheasti pitäis tehdä ja hääritä. Mut arki saattaa sit olla sellaista, että ei jaksa. Musta kotona oleminen ja arki on ihan hyvä. Tätä mä haluan työntekijänä sanoa perheille.”

Perheiden tarpeet näyttäytyivät erilaisilta riippuen siitä, kuka oli vastaajana. Lastenohjaajien vastauksissa painottuivat enemmän vanhempien tarve vertaistukeen, lasten kaipuu ikätasoiseen seuraan, mielekkään päiväohjelman tarjoaminen kotona hoidettaville lapsille ja vanhemmille mahdollisuus kohdata muita perheitä. Diakoninen näkökulma näkyi haastateltavilla, joilla oli kokemusta perhetyöstä haavoittuvassa asemassa olevien perheiden kanssa. Tällöin tarve näyttäytyi konkreettisena; työntekijää kaivattiin menemään sinne, missä seurakuntalaisetkin ovat. Perhetyön kenttä laajentui muun muassa asiakkaiden koteihin tai avuksi viranomaisyhteistyöhön kuten perheen asioita käsitteleviin palavereihin tai virallisten asioiden hoitoon. Vastauksissa näkyi, että perheiden esille tuomat tarpeet olivat erilaisia riippuen siitä, missä tilassa ja tilanteessa heidät kohdataan ja kuka työntekijä perheen kohtaa. Työntekijöiden valmiudet sekä herkkyys ottaa esille erilaisia teemoja vaihtelivat.

6.6 Monenlaisia perheitä, yhdenlaista toimintaa?

Perheiden moninaisuudesta ei syntynyt juurikaan keskustelua. Useampi haastateltava toivoi, että pystyisi omalla käytöksellään kutsumaan erilaisia perheitä toimintaan mukaan. Seurakuntakohtaista ja työntekijäkohtaista vaihtelua nähtiin siinä, miten moninaiset perhetilanteet osataan kohdata. Tietotaito vaihtelee ja *”työtähän tehdään lopulta persoonalla”*, todettiin yhdessä haastattelussa. Samaisessa haastattelussa työntekijä pohti, että kirkko hakee vielä muotojaan suhteessa esimerkiksi samaa sukupuolta oleviin pareihin sekä muiden uskontokuntien edustajiin. Kirkon työntekijöiden nähtiin olevan jokainen omassa vaiheessaan muutoksessa. Henkilöstön koulutuksen tarvetta painottivat puolet haastateltavista. Koulutusta toivottiin muun muassa maahanmuuttajaperheiden kohtaamisesta, sateenkaariperheistä sekä uusperheiden arjen problematiikasta.

”Mun mielestä kirkon on nähtävä perheet laajemmalla katsannolla. Kaikkien on mahdollista meidän toimintaan mukaan. Jos seurakunnan kynnyks on liian korkea, niin me tehdään jotain väärin.”

”Kaiken toiminnan pitäisi olla kaikille avointa. Mutta se on eri asia, kokeeko ihminen olevansa tervetullut meidän toimintaamme. Mun mielestä jokaiselle ei pitäisi kehitellä jotain omaa, vaan tehdä kokoaavaa toimintaa, jossa kohtaisivat monenlaiset perheet ja monenlaiset ihmiset.”

”Työntekijöillä pitää olla kyky kaikkien perheiden kanssa toimimiseen. Kristilliseen uskoon ei kuulu rajaaminen. Kansankirkko on koko kansalle ja jokainen on yhtä arvokas Jumalan silmissä. Rimoja ei pidä kirkon asetella.”

Keskustellessa moninaisten perheiden kohtaamisesta oletus oli, että jokaisella työntekijällä on oltava valmius työskennellä erilaisten perheiden kanssa. Toisaalta yleistä koulutusta aiheeseen ei oltu annettu ja avointa keskustelua aiheesta ei olla käyty seurakuntien sisällä. Yksikään vastaajista ei kertonut vaikeuksistaan perheiden kohtaamisessa. Vastauksissa ei myöskään tullut ilmi, että perheille suunnatussa toiminnassa kävisi esimerkiksi sateenkaariperheitä, apilaperheitä taikka muihin uskontokuntiin kuuluvia perheitä. Toiminta näyttäisi

edelleen suuntautuvan perinteisen perhekäsityksen perheisiin, vaikka työntekijät ilmaisevat toivovansa mukaan kaikenlaisia perheitä.

Kahdella haastateltavista oli kosketusta seurakunnissa tehtävään isätyöhön, jossa näkökulma on lapsiperheen isien hyvinvoinnissa. Heidän työssään näyttäytyi perhetyön äitikeskeisyys ja naisten vahvempi osallistuminen seurakunnan toimintaan. Isät kuvailtiin selviytyjiksi, jotka kantavat huolta koko perheestä. Samalla isät jäävät helposti sivustaseuraajiksi ja luovuttavat näkyvän kasvattajan roolin äidille. Isätyössä näkökulmat ovat erilaista kuin muussa perhetyössä, ja miesten tarve vertaistuelle näkyy isätyön kentällä. Toinen haastateltavista kertoi, että isätyön haasteena on suuri työmäärä. Hänen mukaansa äitikeskeisyys läpäisee vahvasti eri toimijoiden toimintamuodot, jolloin isätyön korostaminen ja esillä pitäminen jää yksittäisten työntekijöiden harteille.

Maahanmuuttajaperheistä kysyttäessä, keskustelu muuttui pohdinnaksi siitä, miten maahanmuuttajia saataisiin paremmin toimintaan mukaan. Useammalla vastaajalla oli kokemus, että maahanmuuttajien näkyminen seurakunnan perhetyössä oli marginaalista. Kielimuurit ja eri uskonto vaikeuttivat yhteisen toiminnan rakentamista. Kolme vastaajista mainitsi, että moni maahanmuuttajaperhe hakee vertaistukea oman yhteisönsä sisältä, jolloin evankelisluterilaisen seurakunnan tarjoama toiminta ei vastaa perheiden tarpeisiin. Isommissa kaupungeissa kerrottiin olevan tarjolla erilaisia olohuoneita ja tiloja maahanmuuttajille, jotka koettiin suositummaksi kuin seurakuntien tapahtumat. Toisaalta taas kauppakeskuksiin avatut seurakuntien toimipisteet ja oleskelutilat houkuttelivat mukaan myös sellaisia perheitä, joita ei muussa toiminnassa näy.

6.7 Työn kehittäminen: vanhaa ja uutta sopivassa suhteessa?

Jokainen haastateltavista koki, että perhetyön kenttä on muutoksessa ja kaipaa uusia toimintatapoja ja näkökulmia. Perheiden haasteet näkyvät selkeästi kentällä ja samalla uusia toimintamuotoja kaivataan. Lapsien väheneminen päiväkerhoissa pienentää ryhmäkokoja ja kirkkoon kastettujen osuus vähenee jatkuvasti. Samalla perheiltä on tullut suoraan palautetta, että seurakunnalta kaivataan

yhä vahvemmin apua arkeen ja uusia toimintamuotoja, jotka palvelevat koko perheen hyvinvointia. Haastateltavat kertoivat, että seurakuntalaiset ovat toivoneet muun muassa yksinhuoltajille vertaistukea, monilapsisille perheille tukea, koti-apua perheisiin, avoimia kohtaamispaikkoja sekä lapsiparkkitoimintaa. Tämän lisäksi keskusteluissa on noussut toive yhteisruokailuista ja mahdollisuudesta *”istua valmiiseen pöytään”*.

Uudenlaiset toimintamuodot vaativat myös uudenlaista ajattelua. Perinteinen, arkisin tehtävä työ, joka tapahtuu kello kahdeksan ja iltapäivä neljän välillä ei riitä. Perheiden moninainen työtilanne ja epäsäännöllinen arki vaatii myös seurakunnan työntekijöiltä valmiutta tehdä töitä loma-aikoina, arki-iltaisina ja viikonloppuisin. Tärkeäksi koettiin meneminen sinne, missä asiakkaat ovat. Toisissa seurakunnissa tämä oli vielä ideointivaiheessa, mutta osassa jo käytännön tasolla toteutettavana työtapana. Haastatteluissa toivottiin, että työ laajenisi asiakkaiden koteihin, kauppakeskuksiin, yhteisiin kohtaamispaikkoihin ja erilaisiin tapahtumiin. Kokemuksia uusista toiminnoista oli jo kertynyt useammassakin seurakunnassa.

”Enemmän olis tarvetta perheille suunnatulle toiminnolle. Kokeilu maksuttomasta varhaiskasvatuksesta näkyy suoraan meillä ja lapsia tippuu pois päiväkerhoista. Jotkut lastenohjaajat alkoivat tehdä kotikäyntejä viime syksynä. Ovat kodeissa kaksi tuntia ja perheet saavat päättää, miten se aika käytetään. Tämä on otettu hyvin vastaan. Sitten jos huomataan, että perhe tarvitsee lisää apua, niin ohjataan eteenpäin.”

”Meillä kokeillaan sellaista, että kauppakeskuksessa on seurakunnan tila, joka on auki joka päivä. Se on sellainen perheiden olohuone. Välillä siellä on joku alustamassa jostain teemasta tai vaikka muskari perheille. Joskus siellä on jotain yhdistyksiä käymässä. Siellä me ei harjoiteta uskontoa, että voi kaikki tulla. Mutta keskustellaan niistä jutuista, mistä perheet haluaa.”

”Pitäisi huomioida myös ne perheet, jossa käydään töissä. Tällä hetkellä resurssit asetetaan sellaisille perheille, joissa lapset ja toinen vanhemmista on päivisin kotona. Kyllä me ollaan viime vuosina lisätty uutta toimintaa, mutta pitää katsoa vieläkin laajemmin. Meillä on tosi paljon osaamista vertaistuessa, joten sitä lisää.”

Vaikka uudenlaisia työtapoja kehitettiin monessa haastateltavien seurakunnista, mainittiin perinteiset toimintamallit yhtä tärkeiksi. Lasten kerhot, erilaiset leirit ja tapahtumat sanoitettiin kivijalaksi, jota ei uudistusvimmassa pitäisi purkaa. Resurssien niukkeneminen nousi keskusteluun, kun pohdittiin uusia toimintatapoja. Vapaaehtoisten aktivoiminen seurakunnan toimintaan oli yksi mahdollisuus vähentää kuluja ja samalla osallistuttaa seurakuntalaisia toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Useimmat perhetyön toiminnat olivat kuitenkin toteutukseltaan työntekijäpainotteisia, jossa seurakuntalaiset tulevat ikään kuin asiakkaina paikalle.

“Uuden kokeilemisessa pitää mennä pienin askelin. Ei mistään toiminnasta pidä luopua kokonaan tai lähteä rajattomasti kokeilemaan kaikkea uutta. Vaikka lapset vähenevät, niin perheet jäävät.”

Tärkeimpänä elementtinä nousi kohtaaminen. Oli toiminta mitä tahansa, tärkeintä oli kohdata aidosti ja kiireettömästi. Ihmisten tarve puhua ja jakaa arkea tulivat esille jokaisessa haastattelussa. Matalan kynnyksen toiminnot ja vertaistukiryhmät koettiin tärkeiksi. Keskusteltaessa lapsiperheistä, haastatteluissa toistuivat termit yksinäisyys, eristyneisyys ja vanhemmuuden suorittaminen.

“Keskusteluapua ihmiset kaipaavat todella paljon. Se on loputon tarve. Ihmiset puhuvat niin kauan kuin joku vaan jaksaa kuunnella. Ihmisten pitää päästä tutustumaan toisiinsa. Äidit ovat yksinäisiä. Äideille ja perheille pitää antaa reittejä toistensa luokse.”

7 POHDINTAA

7.1 Seurakunta – uskovien yhteisö vai palveluntuottaja

Opinnäytetyössäni halusin selvittää, mitä kirkon perhetyö on työntekijän silmin. Jokainen vastaajista totesi perhetyön olevan tärkeä osa kirkon toimintaa ja yksi kirkon perustoiminnan pilareista. Mutta se, mitä kirkon tai seurakunnan

perustoiminnalla tarkoitetaan, vaihteli haastatteluissa. Kirkon ydintarkoituksesta emme käyneet keskustelua, mutta aihetta sivuttiin kysyttäessä, mitä kirkon perhetyö on.

Useammassa haastattelussa tuli ilmi sana *asiakas* puhuttaessa toimintaan osallistuvasta yksilöstä tai perheestä. Tämän lisäksi käytettiin sanoja, kuten seurakuntalainen, kävijä tai osallistuja. Uskallan olettaa, että työntekijäkeskeisyys vaikuttaa siihen, miten perhetyössä toimitaan. Seurakuntien nähtiin tuottavan palvelua, johon asiakkaat saapuvat. Keskusteluissa todettiin, että perheitä halutaan osallistaa mukaan toimintaan sekä kertomaan tarpeistaan. Toimintaa myös pyrittiin muokkaamaan sen mukaan, mitä palautetta perheiltä on tullut. Suunnittelu ja toteutus ovat edelleen vahvasti työntekijöiden vastuulla. Jatkopohdintaa voisi käydä siitä, korostuisiko yhteisöllisyys ja seurakuntalaisten merkitys, mikäli heidät otettaisiin mukaan jo toimintaa suunniteltaessa. Sanat ja käytetyt termit myös luovat todellisuutta; mikäli seurakuntalaiset nähdään asiakkaina, kasvaa työntekijöiden ja seurakuntalaisten välinen ero entisestään (Enkkelä, 2015).

Seurakunnan merkitys uskovien yhteisönä näkyi keskusteluissa jännitteisenä. Kirkko nojaa vahvasti kristinuskon opetukseen ja kristinuskon perussanoma kulkee mukana päivittäisessä työssä. Tervetulleeksi halutaan toivottaa myös kirkkoon kuulumattomat, eri uskontokuntien edustajat ja kaikki ihmiset ikään, sukupuoleen tai näkemykseen katsomatta. Jännite ilmenee kohtaamisen hetkellä. Useampi vastaajista kertoi, että esimerkiksi kauppakeskustoiminnassa ja yhteistyötahojen kanssa toiminta oli katsomusneutraalia. Hengelliset elementit olivat läsnä ja piilossa samanaikaisesti. Oman vakaumuksen nähtiin vaikuttavan siihen, miten muita toimijoita kohdattiin ja kohdeltiin, mutta uskonnollisten kysymysten esilletuomiseen ei tehty aloitetta. Uskonnon harjoittaminen näkyi vahvemmin silloin, kun toiminta oli keskittynyt seurakunnan omiin tiloihin.

7.2 Perheitä eri elämäntilanteissa

Perheiden kahtiajakautunut hyvinvointi kuului haastateltavien vastauksissa. Vaarana on, että perhekerhot, yleinen perhetoiminta ja muut kokoavat tapahtumat jäävät hyvinvoivien perheiden etuoikeudeksi. Samalla diakoniatyön puolella

tavataan perheitä, joille tukiverkostojen saaminen olisi tärkeää, mutta jotka eivät tule yleiseen lapsiperheille suunnattuun toimintaan. Toimintaa kehittäessä olisi hyvä tarkastella, minkälaisia raja-aitoja asetetaan tiedostetusti tai tiedostamatta. Tarkastelussa voidaan näkökulmaksi asettaa esimerkiksi, onko tapahtumaan mahdollista saapua ilman autoa tai maksaako osallistuminen perheeltä jotain. Karvonen ja Salmi (2016, 3) ovat tutkineet lapsiperheköyhyyttä Suomessa 2010-luvulla ja toteavat, että perheillä, joissa koetaan toimeentulo-ongelmia, näkyy myös enemmän haasteita parisuhteessa. Tämän lisäksi perheissä koetaan huolta lasten oppimisesta, tunne-elämästä, terveydestä ja sosiaalisista suhteista (Karvonen & Salmi 2016, 3). Seurakunnan perhetyössä tehtävillä valinnoilla ja päätöksillä voidaan vaikuttaa yksilötasolla perheiden hyvinvointiin ja jaksamiseen.

Pohdittavaksi olisi hyvä ottaa, kokevatko perheet itsensä tervetulleeksi ja onko perheitä mahdollista henkilökohtaisesti kutsua mukaan. Toisaalta eriyttävällä toiminnalla on oma paikkansa, jotta jokainen löytäisi samankaltaista vertaistukea ja tuntisi olonsa turvalliseksi. Haastatteluissa kuitenkin toivottiin, että parhaimmillaan toiminta voisi olla kokoavaa, jossa eri elämäntilanteissa olevat ihmiset voivat kokoontua yhteen. Lopulta kysymys kuuluukin, tarvitseeko seurakunnan kehittää erilaista toimintaa eri kohderyhmille vai ratkaiseeko uudenlaisen toimintakulttuurin sisäistäminen, jossa toiminta on aidosti avointa kaikille?

7.3 Kaikki mahtuvat mukaan – teoriassa

Kirkon strategia vuodelle 2020 saakka on ollut nimeltään *kohtaamisen kirkko*. Strategiassa mainitaan, että kristillinen seurakunta yhdistää ihmisiä yli inhimillisten rajojen. Kohtaamisen kirkon tavoite on kutsua luokseen ihmisiä yli kulttuuristen, kielellisten tai sukupolvien rajojen. Kohtaamisen kirkon kerrotaan luovan tilaa kaikille. (Kirkkohallitus, 2014.)

Keskustelu moninaisten perheiden kohtaamisesta ei synnyttänyt voimakkaita kannanottoja tai mielipiteitä. Perheiden moninaisuus huomioitiin keskustelussa, mutta samalla todettiin, ettei esimerkiksi maahanmuuttajaperheet tai

sateenkaariperheet näy juurikaan seurakunnan työssä. Perheiden moninaisuus näyttäytyi pikemminkin suurperheiden, eroperheiden, yksinhuoltajien ja uusperheiden tematiikkaan. Myös perhe-elämän eri vaihteet pikkulapsiarjesta murrosikäisen kasvattamiseen olivat läsnä keskustelussa. Useammassa haastattelussa painotettiin työntekijän suvaitsevaisuutta ja avarakatseisuutta muita perhemuotoja kohtaan. Samalla todettiin, että työyhteisön sisällä koulutuksellista tai avointa keskustelua asiasta ei ole käyty. Ilmeni myös, että työntekijöiden persoonat vaikuttavat siihen, miten asiakkaita kohdataan. Valmius kohdata itselle vierasta maailmankuvaa vaihteli työntekijöiden kesken.

Kiinnostavaksi aiheeksi nousee se, mistä ei puhuta. Julkinen keskustelu esimerkiksi samaa sukupuolta olevien vihkioikeudesta näyttäisi vaikuttavan myös kirkon työntekijöiden puheisiin. Vahvoja kannanottoja ei haluttu antaa, sillä lojaalisuus työnantajaa kohtaan pyrittiin säilyttämään. Samalla kuitenkin todettiin, että kaikenlaiset perheet ovat tervetulleita mukaan eikä kirkko jätä ketään ulkopuolelle. Samaa inklusiivista ja seurakuntalaisia kutsuvaa otetta nähdään myös Kirkkohallituksen uusissa perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivoissa (Kirkkohallitus, 2020). Työntekijöiden kannalta tilanne näyttäisi vaativan selkeämpää politiikkaa kirkon päättävien tahojen osalta sekä rohkeutta nostaa esille myös herkkiä teemoja. Tämän lisäksi tarvitaan uskallusta kokeilla toimintamuotoja, jotka kutsuvat mukaan kaikenlaisia perheitä. Tämä tarkoittaa väistämättä sitä, että jostain on luovuttava, jotta tilaa tulee uudelle.

Monessa seurakunnassa oli tartuttu ajatukseen toiminnasta, joka tapahtuu seurakuntatilojen ulkopuolella. Jalkautuminen seurakuntalaisten pariin mainitaankin monissa seurakunnissa osana toimintastrategiaa sekä kirkon yleisessä *Kohtaamisen kirkko* –strategiassa (Kirkkohallitus, 2015). Uudenlaisia toimintatapoja oli otettu kokeiluun, kuten ostoskeskuksiin jalkautumista, asiakkaiden koteihin viettäviä apua ja yhteisiä tapahtumia eri järjestötoimijoiden kanssa. Näistä uusista toimintamuodoista oli saatu pääsääntöisesti hyvää ja kannustavaa palautetta kävijöiltä. Työntekijät kertoivat, että uudenlaiset toiminnat avaavat tuoreita ajattelutapoja. Yksi vastaajista totesi, että esimerkiksi kotikäynneillä keskustelut ovat syvempiä ja pidempikestoisia, koska häiriötekijöitä ei ole. Tämän lisäksi kotikäynneillä on mahdollisuus havainnoida perheiden vuorovaikutustapoja ja

tunneilmapiiriä. Olipa kyse sitten toiminnasta, joka tapahtuu seurakunnan tiloissa tai toiminnasta, jossa jalkaudutaan ihmisten pariin, tärkeimmäksi muodostui turvallisen tilan luominen kaikille osapuolille.

7.4 Ammattitaito käyttöön

Useampi haastateltava painotti kirkon ammattilaisten korkeaa koulutustasoa. Tämän lisäksi monissa seurakunnissa koulutetaan vuosittain henkilökuntaa ja lisätään ammattitaitoa eri aihepiireistä. Ammattiylpeys oli läsnä keskusteluissa, kun pohdittiin, mitä kaikkea perheille voidaan tarjota ja mihin löytyy osaamista. Ojell (2013) toteaaakin, että seurakunnan työntekijöiden erityisosaamista ovat muun muassa arvoin, etiikkaan ja katsomuksiin liittyvät näkökulmat. Tehokkuutta ja toimivuutta saadaan, kun resursseja voidaan siirtää kirkon sisällä ja yhteistyötä toteuttaa laaja-alaisen perhetyön mahdollistamiseksi (Ojell 2013, 20 – 26). Kuitenkin työalat ylittävässä toiminnassa oli aistittavissa arkuutta eikä työntekijät halunneet astua liikaa toisen tontille. Työalat ylittävää toimintaa haluttiin lisätä, mutta samalla pohdittiin jo valmiiksi työmääristä kuormittuneiden työkavereiden jaksamista ja asiantuntijuuden jakamista. Epävarmuus korostui keskusteltaessa yhteistyötahojen kanssa tehtävästä työstä. Osa vastaajista oli aistinut vähättelevää ilmapiiriä yhteistyötahojen puolelta, joka vaikutti halukkuuteen tehdä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Vastauksissa painotettiin, että seurakunnan työntekijä ei ole vain kristinuskoon liittyvien aihepiirien ammattilainen, vaan useasti myös sosiaali- ja terveysalan ammattilainen.

Epäselvyyttä toivat lukuisat nimikkeet, kuten lastenohjaaja, varhaiskasvatuksen ohjaaja, perhetyöntekijä ja perhetyöstä vastaava lastenohjaaja. Työntekijöiden nimikkeissä oli suurta vaihtelua ja termistö itsessään ei kertonut koulutustasosta. Myös palkkataso vaihteli eri toimijoiden kesken, vaikka työn sisältö saattoi olla samankaltainen. Yhtenäiset nimikkeet toisivat selkeämmän käsityksen työntekijän roolista ja selkeyttäisivät myös yhteistyötahojen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Kirkkohallituksen linjauksessa kirkon perhetyön tulisi kattaa kaikki työalat. Näin ollen kirkkohallitus ei näe mielekkääksi, että seurakunnissa perustettaisiin erillisiä perhetyöntekijän työtehtäviä tai muodostettaisi perhetyön erillistä työalaketttää (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Perhetyö. 2020). Tämä näkökulma herätti keskustelua haastateltavissa. Lähtökohtaisesti ajatus yhteisestä perhetyöstä näyttäytyi ihanteelliselta, mutta käytäntö oli osoittanut toista. Mikäli perhetyölle ei anneta aikaa ja resursseja, hukkuu se lukuisten muiden työtehtävien alle. Tämän lisäksi toivottiin, että yksittäisen seurakunnan perhetyöllä olisi tutut kasvot, joiden puoleen perheet voisivat kääntyä. Liian monta kokkia samassa sopassa koettiin sekavaksi. Hyvänä asiana pidettiin perhetyön moninaisuutta. Sirpaleisuutta välttääkseen toivottiin, että työtä keskitettäisiin tietyille henkilöille.

7.5 Perheitä varten vai perheiden kanssa?

Kirkon perhetyössä on ainutlaatuinen mahdollisuus kohdata perheet seurakuntalaisina, vailla työntekijän ja asiakkaan roolien välistä kuilua. Seurakuntien tekemä perhetyö perustuu täysin vapaaehtoisuudelle sekä perheiden omaehtoiselle valinnalle siitä, haluavatko he olla osa seurakunnan toimintaa. Tämä näkökulma hämärtyy helposti, mikäli seurakunnan työntekijä katoaa työnimikkeeseen taakse. Uskallusta antaa vastuuta seurakuntalaisille suunnittelussa ja toteutuksessa tarvitaan enemmän. Perinteisiä tapoja ajatella työntekoa ja –suunnittelua tulisi murtaa entistä vahvemmin. Ammatillisuus ja seurakuntalaisten osallistuminen toiminnan tuottamiseen eivät sulje toisiaan pois. Päinvastoin, työntekijän erityisosamista on perheiden aktivoiminen ja työn organisointi tasapuolisemmaksi ja tasa-vertaisemmaksi.

Samalla voidaan pohtia, tarvitaanko seurakunnassa eriyttäviä toimintoja eri kohderyhmille vai pitäisikö perhetyön saralla mennä kohti kokoavaa työtä eri työalojen kesken. Mikäli perheen käsite mielletään monimuotoisena, onko mielekäästä eriyttää perheitä eri toimintoihin? Ajatus kokoavasta toiminnasta näkyy puheissa, mutta tapahtumat ja toiminta ovat monessa seurakunnassa edelleen suunnattu tietyille kohderyhmälle. Seurakuntaa kutsutaan toisinaan Jumalan perheyhteisöksi. Termi yhteisestä perheestä näyttäytyi myös haastatteluissa. Perheen

kokoontuessa ajanviettoon, jaetaanko väki eri huoneisiin vai vietetäänkö yhteistä hetkeä samoissa tiloissa?

Opinnäytetyöni tulokset ja johtopäätökset ovat varsin yhdenmukaisia Huhtalan ja Namuhuyan (2019) YAMK -lopputyön kanssa. Olemme kiinnittäneet huomiota samoihin kehittämistarpeisiin ja tulokset ovat varsin yhteneväiset, vaikka tutkimukset ovat tehty eri menetelmillä ja eri otoksilla. Olin itse yllättynyt tästä samankaltaisuudesta, joka ilmeni työni johtopäätösten kirjoittamisen jälkeen. Huhtala ja Namuhuya (2019) näkevät tärkeänä, että seurakuntien monimuotoista perhetyön kenttää selkeytetään ja työn arviointia yhdenmukaistetaan. Myös perheiden monimuotoisuuden tematiikka näkyy Huhtalan ja Namuhuyan työssä vahvasti. Molemmissa töissä tulee ilmi, että puheissa perheiden monimuotoisuus näkyy, mutta käytännön tasolla seurakunnan perhetyö hakee vielä paikkaansa nykypäivän yhteiskunnassa.

Seurakuntien tekemän perhetyön selkeyttäminen on tärkeää suhteessa julkisen sektorin tekemään perhetyöhön. Sosiaalihuoltolain mukaisesti perhetyötä pyritään siirtämään kohti ennaltaehkäisevää tukea kolmiporrasteisen mallin mukaisesti (Alatalo, ym. 2019). Tässä seurakunnan panos voi olla tärkeä ja yhteistyön vahvistaminen hyödyttäisi kaikkia osapuolia. Voisiko seurakunnan toiminta olla mahdollistamassa nopean, tasa-arvoisen ja joustavan pääsyn perhepalveluiden piiriin ennaltaehkäisevän perhetyön kautta? LAPE -hanke antoi merkkejä siitä, että yhteistyön eri toimijoiden kanssa voi tuoda merkittäviä mahdollisuuksia sekä palvelujen tarjoajille että perheille.

8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyöni eettisyyttä arvioin koko prosessin ajan. Aineiston keräämisessä, litteroinnissa ja säilytyksessä huolehdin vastaajien tietosuojasta ja anonymiteetistä. Alkuperäinen aineisto (äänitteet sekä litteroidut tekstit) tuhoetaan

opinnäytetyön julkistamisen jälkeen. Aineistonkeruuseen liittyvät tutkimusluvut sain jokaiselta tutkittavalta seurakunnalta ja aineiston keruu aloitettiin vasta luvan myöntämisen jälkeen. Jokaisella tutkimukseen osallistuvalla on ollut mahdollisuus kieltäytyä opinnäytetyöhön osallistumisesta ja kaikki osallistuminen on ollut vapaaehtoista.

Haastattelutilanteissa pyrin huomioimaan oman roolini tutkijana. Kerroin haastateltaville, että olen seurakunnan perhetyön kentällä työntekijänä, mutta en ohjailut tai puuttunut haastattelun kulkuun. Mielenpitoitani en tuonut ilmi haastattelun aikana ja vastavaroista keskustelua käytiin vasta haastattelutilanteen jälkeen. Tuloksissa ilmenneet mielenpitoet ja lausumat ovat haastateltavien omia. Otanta on pieni, joten yleistettävyyttä seurakuntien perhetyöstä ei voi tehdä. Huomioitavaa on kuitenkin, että eri haastatteluissa löytyi yhteneväisyyksiä, jolloin tulosten temaattinen luokittelu ja yhteenveto oli luontevaa.

Tulosten litteroinnissa pyrin noudattamaan huolellisuutta ja purkamaan haastatteluaineiston muuttamatta sanamuotoja tai sisältöä. Roolini tutkijana on subjektiivinen ja etäisyyden ottaminen aineistoon oli ajoittain hankalaa. Tutkijana minun oli mietittävä, minkälaisia valintoja teen suhteessa aineistoon ja miten tekemäni päätökset vaikuttavat lopullisen tekstin luotettavuuteen. Tuloksien toistaminen uusintatutkimuksessa ei ole mielekäästä, sillä otos oli pieni ja haastateltaviksi valikoituneet työntekijät toivat haastatteluissa julki sen hetkiset näkemykset sekä mielenpitoet. (Eskola & Suoranta 2000, 200 – 220.)

Mikäli lähtisin tekemään tutkimusta uudelleen, mieltisin kysymysten asettelua, jotta saisin vielä enemmän tietoa seurakuntien perhetyön arjesta ja kehittämistarpeista. Tekisin myös tarkentavia kysymyksiä liittyen perheiden moninaisuuteen. Aloittelevana haastattelijana en uskaltanut poiketa tarpeeksi teemahaastattelun rungosta. Vasta litteroinnin jälkeen löysin aineistosta tematiikkaa, johon olisi haastatteluissa pitänyt kiinnittää enemmän huomiota. Kiinnostavaksi muodostui, kuinka eri tavalla työntekijät näkevät kristillisen perhetyön riippuen koulutustasustaan ja tehtävästään perhetyön kentällä. Tämä puolestaan vaikuttaa perhetyön kehittämissuunnitelmiin ja tulevaisuuden visioihin. Kyseinen tematiikka jäi tutkimuksessa sivuosaksi ja tähän olisi ollut hyvä tarttua painokkaammin.

9 AMMATILLISUUDEN KEHITTYMINEN JA SEURAKUNNAN KEHITYSTYÖ JATKOSSA

Opinnäytetyö toimii keskustelunavauksena Mäntsälän seurakunnan perhetyön kehittämiseksi. Kehitystyö jatkuu tekemällä alueen lapsiperheille kyselytutkimus tarpeista, joihin Mäntsälän seurakunnan tulisi vastata. Opinnäytetyön näkökulma oli selkeästi rajattu työntekijöiden näkemyksiin, mutta todellinen tarve ilmenee lapsiperheitä haastatteleamalla. Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin useamman seurakunnan perhetyön tarpeita ja kehittämistä, mutta seuraavaksi tulee ottaa painopisteeksi Mäntsälän seurakunnasta nousevat tarpeet ja kehittämissuhteet.

Tämän lisäksi pohdintaan jää, avataanko Mäntsälän seurakunnalle perhetyöntekijän työtehtäviin painottuva ohjaajan työsuhde. Mikäli kyseinen työtehtävä aukeaa, tarvitaan jatkoselvitystä siitä, mikä koulutustaso tehtävään vaaditaan ja mitä työtehtäviä nimike pitää sisällään. Vaihtoehtoisesti tulee selvittää, onko perhetyötä mahdollista kehittää olemassa olevilla työntekijäresursseilla. Tuottaako perhetyöntekijän työtehtävän avaaminen lisäarvoa seurakunnan tekemälle perhetyölle vai vahvistaako uusi työnimike työntekijälähtöisyyttä entisestään?

Ammatillinen näkökulma on kehittynyt ja kasvanut opinnäytetyötä tehtäessä. Omien ajatusmallien kyseenalaistaminen ja uudenlaiset näkökulmat aiheeseen ovat syventäneet omaa kykyäni reflektoida ja jäsenellä saamaani tietoa. Huomion arvoista on ollut oivallus siitä, että perhetyön näkökulma vaihtelee vahvasti sen mukaan, kuka perhetyötä tarkastelee. Näin ollen myös perhetyön määritelmät vaihtelevat tulkitsijastaan käsin. Yhtenäisten linjausten saaminen on tarpeellista ja edellytys toimivalle yhteistyölle eri toimijoiden välillä. Ammatillinen varmuuteni kirkon työntekijänä on vahvistunut. Ymmärrän entistä selkeämmin, että voin toimia vakaumuksellisena kristittynä eri yhteistyötahojen kanssa, jolloin ammatillisuus ja hengellisyys täydentävät toisiaan.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut haastavaa ja antoisaa. Prosessin aikana valmistelussa ovat olleet Kirkkohallituksen perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat. Raportin julkistus tapahtui tammikuussa 2020. Tämän lisäksi useammassa seurakunnassa tehdään muutoksia varhaiskasvatuksen ja perhetyön saralla. Lastenohjaajien työnkuvia laajennetaan, sosionomitaustaisia varhaiskasvatuksen ohjaajia rekrytoidaan seurakuntien perhetyöhön ja uudenlaisia toimintoja kokeillaan. Samanaikaisesti julkisessa keskustelussa käydään keskustelua uskonnon näkymisestä yhteiskunnassa ja kirkon mahdollisuudesta toimia varhaiskasvatuksen ja koulujärjestelmän kanssa yhteistyössä.

Kohtaamisen kirkko (Kirkkohallitus, 2015) strategiassa todetaan, että nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa kirkolta vaaditaan rohkeutta kokeilla ja epäonnistua, luoda uutta ja päästää irti vanhentuneista käytänteistä. Samalla kirkon odotetaan edustavan jotain pysyvää ja muuttumatonta. Kristinuskon sanoma ei muutu, mutta tavat tuoda sanomaa julki päivittyvät pienin askelin. Tässä prosessissa on mielenkiintoisaa ja antoisaa olla mukana.

LÄHTEET

- Aittokoski, H. (2018). Suomalaisen maailman kaksi avainsanaa. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018.* (s. 185 – 187) Valtion nuorisoneuvosto. Saatavilla https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf
- Alatalo, M., Miettunen, N., Liukko, E., Kettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. (2019). Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen. Työpaperi 39/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139080/URN_ISBN_978-952-302-797-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Borg, L. & Roininen, K. (2008). Ennaltaehkäisevän perhetyön toteutuminen ja kehittämishaasteet lastenneuvolassa. Teoksessa E. Noppari (toim.) *Monialaiset verkostot perheitä tukemassa.* (s. 23 – 34) Diakonia-ammattikorkeakoulu. B raportteja 38. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Enkkelä, S. (2015). *Kohtaamisen kirkossa: kirkon työntekijät seurakuntalaisten jäsenyyden vahvistajina asiakkuusajattelun näkökulmasta.* Pro Gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Tampere: Vastapaino.
- Forsberg H. (2003). Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa – kriittisen perhetutkimuksen jäljillä.* (s. 7 – 15). Helsinki: Gaudeamus.
- Haavisto, H. (2008). Perheiden kokemuksia sosionomin ja terveydenhoitajan kumpanuuskäynneistä. Teoksessa E. Noppari (toim.) *Monialaiset verkostot perheitä tukemassa.* (s. 35 – 50) Diakonia-ammattikorkeakoulu. B raportteja 38. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Halme, N., Kekkonen, M. & Perälä, M-L. (2012) *Perhekeskukset Suomessa – palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen.* Terveyden- ja

- hyvinvoinninlaitos. Raportti 62/2012. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90890/URN_ISBN_978-952-245-747-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Halme, N. & Perälä, M-L. (2014). Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (s. 216 – 227) Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hastrup, A. & Pelkonen M. (26.11.2018) Perhekeskus mukana elämässä – miten ja missä? Miten perheiden palvelut saadaan lähelle ja yhteensopiviksi? Mihin asti maakunnissa on päästy? Saatavilla https://thl.fi/documents/605877/4261747/Hastrup_Pelkonen_PEKE+esitys_26.11.18.pdf/544e5d2c-6997-4e35-b7bc-a052290655b8
- Heinonen, H. & Sotamaa, I. (2018). Kirkon perhetyö ja perhekeskustoiminta. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatus vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018*. (s. 70 – 76) Saatavilla https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/kirkon_tulevaisuusselonteko_2018_lo?e=11549239/65960028
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Huhtala, T. & Namuhuya, H. (2019). *Minäkö perhetyöntekijä? Kirkon kasvatuksen ja diakonian alojen työntekijöiden näkemyksiä perhetyöstä*. (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden YAMK-tutkinto.) Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169312/Huhtala_Tiina%20Namuhuya_Heidi.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hämäläinen, L. & Koistinen, M. (2012). *Diakoninen perhetyö Jyväskylässä. Työntekijöiden kuvauksia diakonisesta perhetyöstä Keltinmäen, Säynätsalon ja Vaajakosken alueiseurakunnissa*. (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.)

- Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52292/Hamalainen_Laura_Koistinen_Maiju.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Illmann, R., Ketola, K., Latvio, R. & Sohlberg, J. (2017). Johdanto. Teoksessa R. Illmann, K. Ketola, R. Latvio, J. Sohlberg (toim.) *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi*. (s. 7 –11) Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 48. Saatavilla <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+-+Monien+uskontojen+ja+katsomusten+Suomi/c8c8d8be-e49b-5998-3539-6b2a29a4903d>
- Jokinen, A. (2017). Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa M. Hytönen (toim.) *Perhe ja avioliitto murroksessa*. (s.126 – 146) Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Kuopio: Grano.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. (2012). *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Helsinki: Edita.
- Järvinen, R. & Taajamo, T. (2008). Moniammatillisuuden haasteet ja mahdollisuudet perhetyössä. Teoksessa E. Noppari (toim.) *Monialaiset verkostot perheitä tukemassa*. (s. 11 – 22) Diakonia-ammattikorkeakoulu. B raportteja 38. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kaarenoja, J. & Rintala, H. (2009). *"Kirkon pitää tarjota kävijöilleen turvaa ja lämpöä" – Vanhempien odotukset Tikkurilan seurakunnan lapsi- ja perhetyötä kohtaan*. (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.) Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4562/Kaarenoja_Jenni%20ja%20Rintala_Heli.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karvonen, S., Mäntylä, E. & Salmi, S. (2016). Johdanto. Teoksessa S. Karvonen & M. Salmi (toim.) *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Työpäpaperi 30/2016. (s. 6 – 12.) Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.
- Kirkkohallitus. (2017). *Kohtaaminen kantaa. Kirkon perheneuvonnan suunta vuoteen 2020*. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 56. Saatavilla <https://evl.fi/documents/1327140/38205846/Kohtaaminen+kantaa+-+Perheneuvonnan+suunta+vuoteen+2022/c23e4994-791f-4dae-cca6-18047100a0a9>

- Kirkkohallitus. (2014). *Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020*. Saatavilla <https://evl.fi/documents/1327140/52566740/Kohtaamisen+kirkko/d3b98b1a-8d4c-fcf5-01f3-02e8ba28a784>
- Kirkkohallitus. (2020). *Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat*. Saatavilla <https://evl.fi/documents/1327140/59727903/perhelahtoisenseurakunnansuuntaviivat-linjaukset.pdf>
- Klemetti, R., Gessler, M., Lammi-Taskula, J. & Miettinen, A. (2014). Lastenhan-
kinnan ajoitus. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.)
Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. (170 – 183.) Terveiden ja hyvin-
voinnin laitos. Saatavilla [http://www.julkari.fi/bitstream/han-
dle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllo-
wed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Klemetilä, T. (2016). *Perhelähtöinen työote kirkon turvapaikkatoiminnassa*.
(Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulu-
tusohjelma.) Saatavilla [https://www.theseus.fi/bitstream/han-
dle/10024/116692/klemetila_tia_oulu.pdf?sequence=1](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116692/klemetila_tia_oulu.pdf?sequence=1)
- Kokkonen, J. (2018). Johdanto. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatus
vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdolli-
suuksia. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018*. (s. 6 – 9) Saatavilla
[https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/kirkon_tulevaisuusselon-
teko_2018_lo?e=11549239/65960028](https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/kirkon_tulevaisuusselon-
teko_2018_lo?e=11549239/65960028)
- Kontula, O. (2018). *2020-luvun perhepolitiikkaa*. Perhebarometri 2018. Väestö-
liitto. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E52/2018.
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla [https://www.finlex.fi/fi/laki/al-
kup/2014/20141301](https://www.finlex.fi/fi/laki/al-
kup/2014/20141301)
- Lainiala, L. (2010.) *Perhepolitiikan uudet tuulet – perheen paluu*. Perhebaro-
metri 2010. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 39.
- Lainiala, L. (2014). *Perhepolitiikka kriisin aikana*. Perhebarometri 2014. Väestö-
liitto. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 48.
- Lainiala, L. & Säävälä, M. (2012). *Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalais-
ten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot*. Perhebarometri 2012. Vä-
estöliitto. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E46.

- Laitala, J. & Marjamäki-Rissanen, P. (2014). *Huittisten seurakunnan diakonisen perhetyön kehittäminen*. (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.) Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/80734/Laitala_Jaana_Marjamaki-Rissanen_Petra.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laurinen, J. (2013). *Kirkko, joka arvostaa lasta, pitää huolta lapsen vanhemmista. Vanhempien kokemuksia saadusta sosiaalisesta tuesta Malmin seurakunnan avoimissa perhekerhoissa*. (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.) Saatavilla https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/67743/Laurinen%20_%20Johanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Metsäpelto, R-L. & Pulkkinen, L. (2004). *Vanhempien kasvatustyyli ja psykososiaalinen toimintakyky*. *Psykologia* 39 (2004).
- Miettinen, A. (2017). Perhemuodon ja perheellistymisen muutoksia Suomessa. Teoksessa M. Hytönen (toim.) *Perhe ja avioliitto murroksessa*. (s. 171 – 187) Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Kuopio: Grano.
- Mäntsälän seurakunta. (2018). *Toimintakertomus 2018*.
- Nätkin, R. & Vuori, R. (2007). Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa J. Vuori & R. Nätkin (toim.) *Perhetyön tieto*. (s. 7 – 38.) Tampere: Vastapaino.
- Ojell, R. (2013). Varhaiskasvatus seurakunnassa. Teoksessa S. Saarinen (toim.) *Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Lasten Keskus. (17 – 31.)
- Perttula, J. (2006). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus: Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. (115 – 163.) Helsinki: Dialogia Oy.
- Pohjola, K. (2018). *Matkalla kirkon lastenohjaajaksi*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 54. Saatavilla <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+--+Matkalla+kirkon+lastenohjaajaksi/0d9aee0a-ef73-4a7e-70e3-272d41151753>

- Rotkirch, A., Tammisalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. *Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista*. Perhebarometri 2017. Väestöliitto.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). *Monisäikeinen perhetyö*. Helsinki: WSOY.
- Salmi, M., Närvi J. & Lammi-Taskila, J. (2016) Köyhyys, toimeentulokokemukset ja hyvinvointi lapsiperheissä. Teoksessa S. Karvonen & M. Salmi (toim.) *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. Työpäperi 30/2016. (13 – 44.) Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Sateenkaariperheet. Perhetilasto 2017: Sateenkaariperheiden määrä on jatkanut kasvuaan. Saatavilla 23.8.2019 <https://sateenkaariperheet.fi/uutiset/perhetilasto2017/>
- Sihvonen, E. (2016). *Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatusta ja vastuullinen vanhemmuus*. Kasvatus & Aika 10(5). Saatavilla http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a5_sihvonen_1403160953.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Saatavilla 17.2.2020 <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Aikuiset ja perhe. Perhetyö. Saatavilla 23.8.2019 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perhetyo>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Perhe. Diakoninen perhetyö. Saatavilla 23.8.2019 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/sosiaalinen-hyvinvointi-ja-ihmissuhteet/perhe>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Perhetyö. Saatavilla 1.2.2020 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perhetyo>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Perheneuvonta. Palvelukuvaus. Saatavilla 26.8.2019 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/aikuiset-ja-perhe/perheneuvonta/palvelukuvaukset>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Tilastotietoa. Saatavilla 31.1.2020 <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa#e9de0d16>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Saatavilla 23.8.2019 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>

- Tervo-Niemelä, K. (2018). Tervetuloa seurakuntaan? Lasten, nuorten ja perheiden kasvuympäristön muutos ja kirkon kasvatus. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatus vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018*. (s. 10 – 23) Saatavilla https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/kirkon_tulevaisuusselonteko_2018_lo?e=11549239/65960028
- Tilastokeskus. Perheet 2017. Saatavilla 23.8.2019 http://tilastokeskus.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html?ad=notify
- Tilastokeskus. Perheet 2018. Saatavilla 19.12.2019 https://www.stat.fi/til/perh/2018/perh_2018_2019-05-22_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. Syntyvyys. Saatavilla 31.1.2020 <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/syntyvyys.html>
- Tilastokeskus. Tuotteet ja palvelut. Tietoa alueittain. Kuntien avainluvut. Mäntsälä. Saatavilla 1.9.2019. <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2019&active1=SSS&active2=505>
- Törrönen, M. (2012). *Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Uusimäki, M. (2005). Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa M. Reijonen (toim.) *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. (s. 17 – 38). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vappula, K. (2018). Kasteesta kasvuun. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatus vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018*. (s. 24 – 35) Saatavilla https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/kirkon_tulevaisuusselonteko_2018_lo?e=11549239/65960028
- Vettenranta, H. (2013). *Perhetyö tarvelähtöiseksi. Tuki arkeen*. (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.) Saatavilla <https://www.theseus.fi/handle/10024/57153>
- Vilen, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, M. & Tapio, N. (2010) Perhe ja perhetyö. Teoksessa M. Vilen, P. Seppänen, N. Tapio & R. Toivanen (toim.) *Kohtaamisia*

lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. (s. 6 – 57) Helsinki: Kirjapaja.

Virtanen, H. (2010). *Hämeenkyrön rovastikunnan seurakuntien työntekijöiden käsityksiä perhetyöstä.* (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.) Saatavilla

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24776/opinnaytetyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vähämaa, T. & Yogaswaran, H-M. (2014) *Yhdessä perheen parhaaksi. Akaan seurakunnan monimuotoisen perhetyön arviointi.* (Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.) Saatavilla

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/73349/24.4.OT%20lopullinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

LIITE 1. Haastattelukysymysten runko

Kirkon perhetyön määrittely

1. Miten määrittelet perhetyön?
2. Miten määrittelet kirkon perhetyön? Mitä erityispiirteitä kirkon perhetyöhön liittyy?
3. Mistä työtehtävistä työsi koostuu?
4. Miten hengellisyyden/ kristinuskon elementit näkyvät työssäsi? Mitä on hengellisyys kirkon perhetyössä?

Perheiden tarpeet

5. Mitä kuuluu lapsiperheille, joita kohtaat työssäsi?
6. Mitä haasteita tai teemoja nousee esille keskusteluissa lapsiperheiden kanssa?
7. Koetko tekeväsi työtä, joka vastaa perheiden tarpeisiin?
8. Miten kartoitat / seurakuntasi työntekijät kartoittavat alueen lapsiperheiden tarpeita?

Perhetyön kehittäminen

9. Mihin suuntaan lähtisit viemään seurakunnassa tehtävää perhetyötä, jos sinulla olisi mahdollisuus muokata perhetyön kenttää haluamaasi suuntaan?
10. Mitkä suuntaviivat määrittelevät työtäsi?
11. Miltä näyttää moniammatillinen verkostoyhteistyö työntekijän silmin? Mitä haasteita ja mitä onnistumisia?
12. Miltä näyttää monialainen, seurakunnan työntekijöiden välinen yhteistyö? Mitä haasteita ja mitä onnistumisia?

